

בשלה

פרשת "בשלח"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

פרשת בשלח

מי שמסכן עצמו לא יכול לבוא בטענות (הרב שלמה הלוי שליט"א)

שבת זו נקראת גם "שבת שירה" על שם שירת הים שנקראת בתורה בפרשה זו. התורה מתארת את מפלתה הסופית של המעצמה מספר 1 באותה התקופה: "וינער ה' את מצרים בתוך הים" (שמות יד, כז).

נשאלת השאלה מדוע נפרע ה' ממצרים הרי הקב"ה בעצמו ציווה את מצרים לשעבד את בני ישראל כפי שהבטיח לאברהם אבינו בברית בין הבתרים: "ועבדו ועינו אותם 400 שנה" !! ואם כן יכולים הם לבוא בטענה צודקת כלפי הקב"ה: אתה ביקשת מה אתה רוצה מאתנו !!

התשובה לכך תובן עפ"י משל, למה הדבר דומה: סוחר גדול שאיבד את כל ממונו בשריפה, ניסה להשתקם. לווה מחבריו כספים וסחורות כל, הנושים קיבלו בהבנה את מצבו ואף נתנו לו הארכה לתשלומים כדי שימשיך "להתגלגל" ויחזור לעמוד על רגליו כבראשונה. בעל חוב אחד שהיה קשה במיוחד העז ותבעו לדין. השופטים בלית ברירה פסקו כי עליו לשלם מיד את חובו ולא תצבור הקרן ריבית גבוהה. התחנן האיש וביקש לפחות לוותר על הריבית והוא ישלם את הקרן לאט לאט... והמלווה הסכים. הסוחר עבד יומם ולילה והצליח להשיב את חובו מידי חודש בחודשו, משהגיע התשלום האחרון ביקש מהמלווה לתת לו אישור שחובו נפרע. בעל החוב צחק והסביר בלגלוג "לידודו" כי עכשיו סיים לשלם את הריבית וכעת עליו לשלם את הקרן. חשכו עיניו של מיודעינו ובצר לו עלה אל העיר להיוועץ במלך מה לעשות. המלך היה איש חסד אך מה יעשה וביד הנושה פסק דין תקף?! מה עשה המלך, אמר לסוחר שיודיע לנושה שהוא עובר דירה למדבר השורץ שודדים והוא ייתן לו פלוגת שומרים שתאבטח אותו מפני הליסטים, בעל החוב יבוא לשם ויפול בידי השודדים... וכך היה, הסוחר עבר בשלום והנושה נפל בידי השודדים והרגוהו.

הנמשל ה': נתן את בני-ישראל ביד פרעה, לא בשביל שיתאכזר עליהם, יעבידם בפרך וירחץ כל בוקר בדמם של תינוקות רבים, אך לא ניתן לעשות מאומה כיוון שיש בידם פסק דין תקף! שהרי נגזר "ועבדו ועינו אותם 400 שנה". מה עשה הקב"ה פיתה אותם לרדוף אחרי בני-ישראל ולהיכנס לים, לאחר שעברנו, כבר לא הייתה מחויבות להעמיד את המים כחומה ומאליהן נפלו על מצריים והטביעום. הרי שהמצריים צעדו אל מותם ולקחו ברשעותם את הסיכון למוות בטוח ... מי שמסכן עצמו איננו יכול לבוא בטענות ... כן יאבדו כל אויבך ה'.

הדבר אמור גם לגבינו אם מסתכנים לעשות מצווה דרך מקום אסור (והכוונה למחשבה זדונית או למען גאוה) לא נוכל לבוא בטענה "עשינו את רצונך מדוע נענשנו?!". ...

(שבת שלום ומבורך)

אדוני השגריר! (גד שכטמן)

עבדיו של מלך – חייבים להיות מכובדים ונאים. במידה והם אינם נראים ו"מצטלמים" בעיני הגויים כיאות, הם בעצם גורמים לביזוי אדונם – הקב"ה

ישראלי לקח אורח מחו"ל לטייל בשוק. משהגיעו לדוכן החמוצים, שאל הישראלי: "מה דעתך על הזיתים שלנו?" עונה האורח: "זה נקרא זיתים? אצלנו הם גדולים פי שלושה, כמו משמש קטן". בהמשך ראו דוכן של משמשים. הישראלי: "ראית את המשמשים שלנו?" - "זה משמש?", החזיר האורח, "אצלנו כל משמש גדול כמו אפרסק". בדוכן התפוזים חזר על עצמו המאורע כשהתייר טוען

שאצלם התפוזים גדולים כמו פומלות. לישראלי נמאס כבר להיות מושפל, לקח את החוצניק לדוכן האבטיחים, הצביע עליהם והכריז: "בוא נראה איזו מילה רעה יש לך לומר על האפונה שלנו..."

"שבת שירה". כך נקראת שבת פרשת בשלח, בה עם ישראל יוצאים ממצרים, בה מופיעה 'שירת הים', המתארת את קריעת ים סוף ועונשם המר של המצרים. במקביל, חוגגים אנו השבת את ראש השנה לאילנות, הנופל בתאריך ט"ו בשבט. מעניין לציין, שבאופן כמעט קבוע – יוצאת שבת שירה עם חג הפירות המסורתית. אנו יודעים שאין כזה דבר שיוצא ב"מקרה", אם שני האירועים הללו נופלים במקביל באותו פרק זמן – יש קשר פנימי ביניהם, אף שאינו נגלה לעין.

נפתח בשאלה: בשירת הים אמרו עם ישראל "זה קלי ואנווהו", פשוטו של מקרא: רצוני לעשות את בוראי נאה. אבל, הגמרא מפרשת את הפסוק בצורה מעט שונה: "התנאה לפניו במצוות – עשה סוכה נאה, טלית נאה". כל מי שחושב על המשפט שאמרו עם ישראל, שואל אוטומטית: במה וכיצד יכולים בני אנוש לעשות את א-לוקים נאה יותר ??? דבר שני, מדוע באמת שינתה הגמרא את פירוש המשפט ששרו בני ישראל על הים?

ביאורם של דברים כך הוא: עם ישראל נוצר בעולם כדי להיות עבדיו של מלך מלכי המלכים, עבדיו של מלך – חייבים להיות מכובדים ונאים. במידה והם אינם נראים ו"מצטלמים" בעיני הגויים כראוי, הם בעצם גורמים לביזוי אדונם – הקב"ה. משום כך, צריך הקב"ה להשפיע לנו תמיד שפע גשמי ורוחני ככל הניתן, על מנת ש"נייצגו" כהוגן. אך אליה וקוץ בה, מחמת העבירות שאנו עוברים, אנו מפסידים בעצם את השפע הרב. המערכת שברא א-לוקים בעולם, מחייבת ענישת החוטא כדי לכפר על חטאו. לכן, אין ביכולתו להעניק לנו שכר מחמת המצוות שאנו עושים. זאת ועוד, שנתנית שכר בעולם הזה על מצוות ומעשים טובים – אינה מעשית! אין בכלל פרופורציה בין השכר הרוחני המגיע על מעשה טוב, לשכר הגשמי הגדול ביותר שקיים עלי אדמות. בשל כך, אנו משתדלים להדר ככל האפשר בקיומם המעשי של המצוות, אף בדברים שאין אנו חייבים לבצעם. כגון: לקטש את סוכתנו בפריטים משובבי נפש, שהרי הסוכה כשרה גם עם ארבע דפנות וסכך פשוט. אך אנו מהדרים להוסיף מעל ומעבר לנדרש. על פעולות אלו, נוכל לקבל שכר בעולם הזה, מלבד הקרן ששמורה לנו לעולם הבא.

קעת נבין את שתי הקושיות שבהן פתחנו, ונפתרן באחת: א. יהודי יכול לנאות ולהדר את בוראו, בכך שהוא משקיע בקיום המצוות מעל ומעבר למה שנצטווה. ב. הגמרא שינתה את הסברן הפשוט של המילים "זה קלי ואנווהו", כיון שרק כך נקבל שכר על ההידור בקיום המצוות בעולם הזה, כתוצאה מכך - השפע הא-לוקי שנקבל - יכבד אותנו כנציגיו של א-לוקים, ממילא גם שמו של הקב"ה יתרומם בפי הגויים.

שירת הים ששרו בני ישראל, היוותה אקט של הודאה והכרת הטוב שלא היו מחויבים לעשות. הם יכלו לומר "תודה רבה" ולהמשיך הלאה. אך ליבם עלה על גדותיו מעבר לנורמה והם פצחו בשירה מקרב לב. כיוצא בזה גם אנו, ב"ראש השנה לאילנות" – צריכים לברך על הפירות שהשתבחה בהן ארץ ישראל, קרי: שבעת המינים. ישראל קדושים מהדרים להוסיף ולפאר מינים אלו, בעשרות סוגים מרהיבים מכל קצווי תבל, על מנת להראות את חיבוב המצווה לעין כל. זהו הקשר הפנימי שייתכן בין "שבת שירה", לבין ט"ו בשבט, שבשניהם אנו מחפשים להוסיף מעל המינימום שבו אנו חייבים, הוספה זו מטרתה להעמיק את הקשר בינינו לבין בוראנו. כמו שלימדונו חכמינו: "נתינה – מולידה אהבה".

בתור שגרירי המלך, בכל נקודה ונקודה שבה אנו נמצאים, בידינו לכבדו ולהעריך את שמו והנהגתו בפי העם, או חלילה להיפך. קידוש ד' - היא המצווה הגדולה ביותר, ומכלל הן אתה שומע לאו, שהמחלל שמו יתברך - אין לו תקנה אפילו על ידי ייסורים, עד שימות. רח"ל. חכמי המוסר מציינים, שהתיקון הגדול ביותר לחילול ד' - הוא קידוש שמו יתברך. כי "זה לעומת זה עשה הא-לוקים". והמהדר בקידוש ד' עד היכן שידו מגעת, יוכל לשורר בלב שמח: "זה קלי ואנווהו"!

ויהי בשלח פרעה את העם... (יג יז)

ויהי לשון צער וי-הי מי הצטער? פרעה שפתאום קלט מה הוא הפסיד...

המדרש מביא משל: לאחד שמצא אבן טובה ונתן מתנה לחברו לימים התברר לו שהיא שווה הון והצטער על כך מאד

והנמשל: כך פרעה שהוציא את בני ישראל הוציא עבדים ופתאום גילה שענני כבוד מלווים אותם ואיש על דגלו אמר וי-הי..

שאל אבא של ר' זבולון גראס את בנו ר' זבולון שהיום דיין ברחובות, חסיד סלבודקה: מה הקשר בין המשל לנמשל? הרי כאן במשל האדם לא ידע את שווי האבן ונתן אותה ואילו פרעה היה חייב לשחרר אותם מה הקשר ביניהם?!

ותירץ לו: אתה הולך לשיבה אתה חייב לדעת את זה... פרעה השתמש בבני ישראל כעבדים ופתאום גילה שהם עם השגחה א-לוקית פרופסורים יכולתי לשים אותם!!! לא חבל שבזזתי אותם על בניה ועבודות פשוטות יכולתי להרים אימפריה של ממש עם אלו!!! מה שמתי אותם חוטבי עצים ושואבי מים?! על זה צעק וי-הי.

אמר לו אביו גם אתה הולך לשיבה תדע שאתה יכול לבזבז את הזמן ולצאת משם כלעומת שבאת ומאיך תוכל לצאת גאון - "גדול הדור" הכל תלוי איך תנצל את הזמן שם... רק שלא תצעק אח"כ וי-הי...

אותו הדבר לגבינו בסוף נבכה למה לא התפללנו כמו שצריך הרי ממילא אנחנו בביה"כ יכולנו לכוון יותר טוב ולהרוויח תפילה איכותית יותר כן לגביי לימוד תורה. בפרט בשבת שירה יש להתחזק בזה לשמוע אל הרינה ואל התפילה

"ויהי בשלח פרעה את העם" (יג, יז) (והגדת)

אין "ויהי" אלא לשון צער (מגילה י ע"ב), וכן דרשו במדרש (שמות רבה כ, ב) נוטריקון וי והי, קינה ונהי. ומדוע.

ועוד שאלה: "ויהי בשלח פרעה את העם". וכי פרעה הוציאם? והלא ה' הוציאם: "ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם" (שמות יב, נא). ובלעם ידע: "א-ל מוציאם ממצרים" (במדבר כג, כב) אתה [בלק] אמרת "הנה עם יצא ממצרים", לא יצא מעצמו, אלא המקום הוציאם (רש"י).

ואיך נאמר: "ויהי בשלח פרעה"?

ושאלה אחת מתורצת בחברתה. אמת, שהקב"ה הוציאם ביד חזקה ובזרוע נטויה ובשפטים גדולים. אבל בפועל, מה ראו? שפרעה אמר: "קומו צאו מתוך עמי, ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם" (שמות יב, לא-לג) מה היה כתוב בעיתון למחרת? שפרעה שילחם. וזהו: "ויהי". אח, איזה צער על המבט המעוות, המבט השטחי והגשמי, על אי ראיית יד ה' במהלכים!.

"ולא נחם אלקים דרך ארץ" (יג, יז) (עלי באר)

השי"ת לא הנהיג (נחם) את בני ישראל באופן טבעי כדרכו של עולם, שהרי מדרך העולם מים יורדים משמים ולחם עולה מן הארץ, ואילו אצל בני ישראל במדבר היה להיפך, לחם הוריד להם מן השמים, ומים העלה להם מן האדמה.

"ולא נחם" (יג, יז) (אפריון שלמה, גליון 105)

פעם היה איזה איכר, שהתמזל מזלו, והתעשר. הוא נהיה לגביר עם הארץ למהדרין, ולכן הוא קנה לעצמו בבית הכנסת מקום במזרח, ליד הרב. טוב, אז אם כבר יושבים ליד הרב, אז הוא הרגיש לא נעים שהוא לא שואל איזו שאלה, אבל לא הייתה לו שום שאלה. פתאום הוא נזכר בפסוק בתהילים: "אדם ובהמה תושיע", שאל אותו הגביר: כבוד הרב, מה לאדם אצל בהמה? למה דוד המלך שם אותם אחד ליד השני...? אמר לו הרב: אני באמת לא יודע, את זה צריך לשאול את הגבאים...

כשהגיע הזמן של הבת שלו להתחתן, הוא פנה לראש הישיבה בעיר ואמר לו: תראה, אני נותן סידור מלא, נוסח ספרד-אשכנז, דירה 5 חדרים, מכונית, מזגן, מכונת כביסה, מייבש כביסה ואפילו מקפל כביסה, אבל אני רוצה בחור... השמנת של השמנת, אני יפרנס אותו לאורך ימים ושנים, אבל תן לי באמת את הבחור הכי טוב! הראש ישיבה עשה חשבון, שבכאלה תנאים באמת כדאי לשלוח בחור מצוין הרי הוא יכול להתמיד ולשקוד על התורה הקדושה בלי מפריעים. אמר לו ראש הישיבה: לך הביתה, בשבת אני שולח לך בחור-השפיץ של הישיבה.

בשבת הגיע הבחור, תלמיד חכם רציני, הלכו לבית כנסת, עשו קידוש, אכלו דגים ואז אמר הגביר לבחור: תשמע, יש לי שאלה שאני כבר 30 שנה מסתובב אתה, אני שואל אנשים בכל מקום, אבל אף אחד לא ידע את התשובה, אולי אתה תדע לענות לי... אמר לו הבחור: למה לא? תשאל. שאל הגביר: עכשיו באנו מבית הכנסת ואמרנו 'במה מדליקין', ושם כתוב: אין מדליקין בחלב נחום. השאלה היא איזו עוולה נחום כבר עשה, שגזרו עליו כזאת סנקציה, שלעולם לא ידליקו בחלב שלו נרות שבת... מה הוא כבר עשה? הבחור ראה שזה המצב, אז הוא ענה לו: אתה לא חייב לקבל דעתי, אבל לפי חומר הקושיא, יכול להיות שאפשר לומר שאין מדליקין בחלב, נקודה. ואח"כ זה כבר משפט חדש, "נחום המדי אומר..." הגביר הזה נעלב ואמר לו: תראה, היסוד הראשון של תלמיד חכם הוא שיהיה מודה על האמת, אתה לא יודע, אז לא. לא קרה כלום, הרבה אנשים לא ידעו את התשובה, אבל אל תגיד לי שאני 30 שנה לא יודע לקרוא..."

ביום ראשון ניגש הגביר לראש הישיבה ואמר לו: שלחת לי ליצן במקום תלמיד חכם, שלח לי מישהו רציני. הרב בירר עם התלמיד שלו מה קרה, והבין שצריך לשלוח לו את הליצן של הישיבה... ביום שבת הגיע הליצן, קידוש, דגים ואז הוא שאל את השאלה. הליצן על המקום תפס את הבעיה, ואמר לו: "נחום?! נחום הזה תאמין לי, עשו לו טובה שרק בחלב שלו לא משתמשים". אמר לו הגביר: באמת?! למה מה הוא עשה? "מה עשה? השבת פרשת בשלח, "ויהי בשלח את העם ולא נחם". נחום לא רצה לצאת... ולמה? הנחום הזה היה סוחר בנרות חלב. כשהייתה מכת חושך במצרים, הלך לו כל הסטוק. המצריים קנו את כל נרות החלב שלו, תוך שעה כבר לא היה לו מה למכור. מה עשה? הזמין סטוק חדש... בינתיים נגמרה מכת חושך, משה רבנו אומר לו "בוא נלך", אבל הוא לא רצה "יש

לי חלב, אני לא יכול לצאת". אמר לו משה רבנו: "ככה אתה מדבר? בשביל נרות חלב אתה לא מוכן לצאת? מהיום לא מדליקים בחלב נחום".

"ויקח משה את עצמות יוסף עימר" (יג יט)

מדרש רבא: במחיצתו. הדא הוא דכתיב: "חכם לב יקח מצוות"

שואל הכרם צבי: לשם מה צריך משה את העצמות במחיצתו? שישים מישהו אחראי וכי חסר אנשים שיסחבו?! ועוד מה הקשר לחכם לב מהי החכמה של משה כאן?

תירוץ: משה לקח אתו את העצמות כיוון שיש הרבה אנשים שמחפשים את הרב בכל הזדמנות ולפעמים יכולים להוציא את הרב מדעתו ומה עושים במצב כזה?! צריך תכונות ותעצומות נפש משה ידע שתכונות אלו נמצאו אצל יוסף שלמרות כל מה שעשו לו אחיו אמר: "אני יוסף אחיכם" חכמת משה הייתה להיצמד לעצמות יוסף כדי לזכור בכל רגע הגם שמנסים להכעיסני עדיין אחי הם ויוסף זכיר זאת בכל מצב שיקלע אליו... ויוכל להתגבר זוהי חכמה גדולה של מנהיג!....

הדוגמא: לזה היא שבשביל שדתן ואבירם ישכנעו את בני"י שיש מן בשבת היו צריכים לפזר כמה טונות של מן עבודה של שבועיים לפחות אם כך איך ישתכנעו בני"י מכמה מנות בודדות שהיו להם?! התשובה בשביל מחלוקת מספיק גרגיר אחד...

ושש מאות רכב בחור (יד, ז). (מכתבי קודש)

באחת מאגרותיו של המהר"ם שיף סיים בפסוק מפרשת "בשלח" הערוך בצורת חידה "ויקח שש מאות רכב (נותר) בחור". לאחר ניסיונות מייגעים, פוענחה חידה מבריקה זו בדרך הבאה: "ויקח שש" כשאתה לוקח (מפחית) מספר "שש" "מאות רכב" מאותיות "רכב" שהן בגימטרייה 222, נותר "בחור" – נותר בידינו 212 מספר העולה לגימטרייה של בחור.

"ופרעה הקריב" (יד י)

הקריב את ישראל למרום! שהתייראו מאד, עשו תשובה והתפללו " – ויצעקו בני ישראל אל ה'". לפי שצעקו ישראל אל ה', שמע תפילתם, ואמר למשה 'מה תצעק, אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', (א"ר כ"ש)

נאמר בתהלים "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת". תמה מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל: וכי המבקש על עצמו אינו מבקש באמת?! אלא משמע ששייך שמתפללים, אבל בלב פנימה אין סומכים רק על הקב"ה אלא על כל מיני סיבות, כגון ברפואה. אע"פ שמבקשים ומתפללים לה', אבל במחשבה סומכים וחושבים על הרופא, הפרופסור על, הרפואות ותוצאות הבדיקות ... כאשר מתפללים באמת כראוי מתקבלת התפילה. וכמו אצל בשר ודם, כגון עירייה, מיסים, כאשר מגישים בקשה בודקים אותה, אם ראוי לתת לו, כך בודקים שם למעלה.

וארוממנהו (יחיאל מיכל מונדרוביץ)

תיכף בכניסתנו לכיתה, נלכדות עינינו בתלמיד שהוא 'שואל כעניין ומשיב כהלכה', שדיבורו רהוט ומבטו ממוקד. ילד זה שובה את לבנו בהיותו 'משכמו ומעלה' (גם בהיותו עדיין נמוך קומה) ו'קולו כנער' (גם אם בינתיים קולו דק ומצפצף). מה הזוהר סביבו? איזו הילה מאירה עליו? ילד זה נתברך בביטחון עצמי. בכדי לחוש אושר וסיפוק, בשביל לשאוף לגדולות ולזכות למימוש המאוים, נדרש

לאדם ביטחון עצמי. לא די באינטליגנציה ובכישרונות כאלה ואחרים. את בטחונו העצמי של ילד ניתן לטפח ולחזק, ובהתנהלות שגויה שלנו הוא עשוי לאבד מתנת א-ל מיוחדת זו.

אחת השגיאות המצויות הוא 'שליטת יתר' על חייו, על מחשבותיו ועל שאיפותיו. תפקיד ההורים אמנם לשמור ולחנך, כפי שעל המחנך להדריך וללמד. אך המטרה היא לכוון את הילד שהוא יחשוב, שהוא יחליט מתוך רצון, ושהוא ישמור על הכללים. לא להציב בפניו חוקים גרידא, אלא הכוונות וסעדים, צורות חשיבה, ולפתח את אישיותו. להיות חונך ולא חונק. בראש פרשתנו, פרשת "וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת הָעָם", מתחרט פרעה עד מהרה ויוצא למרדף אחרינו. שואל רבנו אברהם ב"ר מאיר אָבֵן עֶזְרָא "יש לתמוה איך יירא מחנה גדולה של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם. ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם? התשובה, כי המצרים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה. ואיך יוכל עתה להילחם עם אדונו? עכ"ל. ביסוד זה משלים הראב"ע את רעיונו בפרשת שמות, כי הקב"ה סיבב שְׁמֹשֶׁה יגדל כנסיך בבית פרעה, ולא בקרב אחיו בגלות ובשעבוד. לולא שנותיו בבית מלך לא היה אוזר עוז רוח לקום ולהגיב בראותו מעשי חמס, כפי שפעל והרג את המצרי המכה, והציל את בנות יתרו מידי רודפיהן המדיינים. אילו גדל משה בצעירותו בקרב אחיו הייתה רוחו שפלה, שפופה וכנועה. לא כך מתגדל מלך בעל בטחון עצמי.

פיתוח בטחון העצמי אצל ילד כרוך בסביבה תומכת, אוהבת ומחמיאה. עם זאת, מחובתנו ללטש ולהעיר, לכוון וליישר. אין סתירה בין הדברים. להעיר מתוך אהבה, להוכיח אודות המעשה ולא את העושה, להחמיא על הרצון להתקדם ולהשתפר. לעודד את ההשתדלות ולא לדרוש מצוינות בכל, כי יצירת אשליה של מושלמות דווקא פוגעת בבטחון העצמי. היכולות לתיקון ולשיפור הן המעניקות סיפוק, בטחון ורוגע.

כאשר סיפרו בפני מרן החזון איש אודות הנהגותיו של המשגיח הגרא"א דסלר בישיבה, שמע שהוא רגיל להסביר ולא לגעור, לעודד ולא להנמיך, ואף את אַמְנוֹתוֹ בגישת 'והתעלמת' כדברי חז"ל 'פעמים שאתה מתעלם'. נענה החזון איש ז"ע ואמר 'אכן, קניין משיכה והגבהה מועילות הרבה יותר מאשר קניין חזקה'.

מדי יום רואים את העוצמה המוקרנת מתלמידים שזכו להורים מעודדים, המאפשרים התנסות. כאשר משבחים ילד, אף באזני הסביבה, כקרובי משפחה ועוד, הוא מפתח זקיפות קומה הנדרשת להתגבר על קשיים המצויים. כאשר הילד רגיל לשאת 'עול שעבוד' וחש שהוא שפל וחלש בעיני סביבתו, הוא נעשה שפל אף בעיני עצמו. ילד לומד להכיר בְּעַרְכוֹ כפי מה שהוא שומע מאתנו. בכך קוברים אנו את בטחונו העצמי, וסותמים את הגולל על עתידו כאישיות מתרוממת ושואפת. יש "להודיע לבני אדם גבורותיו!"... אמנם קל לנו לפעמים להשיג 'שקט תעשייתי' בהשלטת 'דעתי הקובעת' וסתימת פיות ודעות הילדים. אך המעודד ומכוון ילד לחשוב ולהתבטא, סולל בפניו דרך להצלחתו, עליו יסע הילד בְּבִטָּחָה ... בהצלחה בעבודת הקודש!

"ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (יד יד)

המגיד הידוע, ר' יעקב יוסף מוכיח זצ"ל, מחשובי תלמידי המגיד ממזריץ', נהג לנסוע מעיר לעיר לעורר את העם לתשובה ולמעשים טובים בדרשותיו המופלאות.

פעם הגיע במסעו לעיר אחת וראה שבני העיר עצובים. "מדוע הנכם עצובים?" שאלם ר' יעקב יוסף. צרה מתקרבת אלינו - אמרו לו - הפריץ מבקש שנביא לו סכום כסף גדול ואין לנו, חוששים אנו מזעמו של הפריץ.

בדרשתו, פתח ר' יעקב יוסף ואמר: יהודים יקרים! יודע אני שעת צרה היא לכם, אולם מבטיח אני לכם כי אם תקבלו על עצמכם שלא לדבר בבית הכנסת דברי חולין, תסור כל צרה מעליכם! שהרי כך אומר הפסוק: "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" – "ה' ילחם לכם" ויצילכם אם "ואתם תחרישון"...

קצרצרים

"ויאמר ד' אל משה מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו" (יד, טו) (אוה"ח)

מה תצעק אלי – תפילה לבדה לא תועיל, שהרי מידת הדין טוענת אלו ואלו עובדי ע"ז. דבר אל בני ישראל ויסעו. ובזכות מסירות נפשם תגבר מידת הרחמים וייבקע לפנייהם הים. (סלונים)

מה תצעק אלי – יש אדם הבוכה תמיד על מעשיו ואינו יכול לעזוב הרגליו, ועל כגון זה נאמר מה תצעק אלי מה התועלת בצעקה לחוד, דבר אל בני ישראל ויסעו, יסעו ויטו מדרכיהם הקודמים.

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד, טו) (מתוק מדבש, הרב ברוך בוקרה שליט"א, גיליון 16)

רש"י- אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם...

מובא במדרש: בשעה שראו עם ישראל את הצרה הגדולה שמתרגשת עליהם כשחיל מצרים השיגם חונים על הים נחלקו ישראל לד' כיתות: אחת אומרת נצווה כנגדן, שניה – נילחם, שלישית - נשוב למצרים, והרביעית - ניפול לים. ורק אחד הגיב אחרת - נחשון בן עמינדב "קפץ וירד לים תחילה עד שהגיעו מים עד נפש" ובזכותו הים נבקע ובאה הישועה לישראל.

מה אפשר ללמוד ממעשהו של נחשון בן עמינדב?

וחשבנו להפיק מכך מוסר השכל נפלא ע"פ משל נחמד (הרב פנחס ברייער גיליון "מרווה לצמא"): כשמרתחים מים על גבי אש אזי תלוי מה נכניס לתוכם:

א. אם נכניס גזר הוא יתרכך מקשיותו.

ב. אם נכניס ביצה הרי שהיא תתקשה במים הרותחים

ג. ואם נכניס פולי קפה הרי שכל המים יהפכו להיות קפה משובח וטעים. ואדרבה, ככל שהמים יהיו יותר רותחים הרי שהקפה יהיה משובח יותר.

הנמשל: המים הרותחים הם הניסיונות, הצרות והייסורים שה' שולח לאדם במהלך חייו שתכליתם הוא לעורר את האדם שיתקרב יותר לקב"ה. כל אדם מגיב לניסיונות בצורה שונה: ישנם כאלה שכמו הגזר – מתרככים, נופלים, מתייאשים ושוקעים בעצבות ובדיכאון. ישנם גם כאילו שכמו הביצה – נעשים נוקשים, מנוכרים, מופנמים ושוקעים גם הם בעצבות. אבל ישנם כאילו שכמו פולי הקפה משביחים את עצמם והופכים את ה"צרה" ל"רצה"!!! דהיינו מתקרבים לה', מתחזקים באמונה ובטחון בה', עולים ומתעלים בעבודת ה' בבחינת "ואני קרבת א-לקים (מידת הדין) לי טוב".

ולא קרב זה אל זה כל הלילה (יד כ). (חנוכת התורה)

ובמדרש: בקשו מלאכי השרת לומר שירה. אמר להם הקב"ה: מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה? מקשים המפרשים מפני מה חס הקב"ה על המצריים, הרי "באבוד רשעים רנה"?

אלא על פי הגמרא בסנהדרין (צה ב) על הפסוק "ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור" [חיילות שנחריב], במה הכם? בשירה הכם, שגילה ה' אזנם ושמעו השירה של המלאכים, ומחמת זה מתו. כמו"ב מובא שטביעת המצריים בים הייתה מדה כנגד מדה, לפי שהיו משליכים ילדי ישראל לים, לפיכך טבעו בים.

לפי"ז מובן, הגמ' הנ"ל "בקשו מלאכי השרת לומר שירה" פירוש, שרצו להמית את המצריים בשירה שלהם (כמו בסנחריב), לזה השיב להם הקב"ה "מעשה ידי טובעים בים" - הרי המצריים היו נוהגים להטביע את מעשה ידי, דהיינו את ישראל בים, א"כ מהראוי הוא להמיתם במידה כנגד מידה שמדדו הם, ולהטביעם בים, "ואתם רוצים לומר שירה" ולהמיתם בזה, ע"י השירה.

"ויבקעו המים"

הגמרא במסכת סוטה דף ב' אומרת, קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף.

בספר "עולמו של אבא" מאיר את מאמר הגמ' באופן הבא: פעמים קורה שכשהשדכן ניגש להציע לבחור שידוך, אף שהשידוך הגון מכל הבחינות בכל זאת הבחור דוחה אותו ובשום אופן אינו מוכן לשמוע. כעבור שנה או שנתיים שוב מציעים לבחור זה את אותו השידוך, הוא כבר רוצה בזה והכל נגמר למזל טוב. כך גם קרה בקריעת ים סוף, עם ישראל כבר התקדמו לכיוון הים סוף, אך שבו על עקבותיהם (כמו שנאמר דבר אל בני ישראל וישובו), ושוב חזרו והתקדמו לכיוון ים עד שחצו אותו, ולכן שפיר השוו חז"ל את זיווגו של אדם לקריעת ים סוף.

וישם את הים לחרבה ויבקעו המים (יד, כא). (בינה ודעת)

עני אחד שאכל אצל בעל הבית, אכל ושתה הרבה מאוד, ולבסוף נטל כוס יין וטבל בה פרוסת חלה רכה שספג את כל היין ואכל אותה, וכן כוס שני ושלישי. חרה הדבר לבעל הבית, אבל לא רצה לפגוע בעני, ולכן אמר לו ברמז: למה משה רבינו היה צריך לעשות נס בכדי לייבש הים, יכול היה לצוות על בני ישראל שיטבילו חלה וממילא יתייבש הים.

ויענהו העני: כנראה שכבודו שכח שזה היה בפסח.

וישם את הים לחרבה' (יד כא)

– הקפיא טיט קרקע הים. בכבודות' - מכח הטיט. (ספורנו)

האדמו"ר ה"בית ישראל" שלח תלמיד חכם מופלג ממקורביו לברר על מצבו הרוחני של אחד. אותו תלמיד חכם היה צריך לחזור עם תשובה, אלא שהבירור לא היה עם בשורה טובה. כיון שכך, חקך בדעתו אם ומתי לומר זאת? אמר לו הרה"ח רבי אברהם יוסף אירנשטיין שלא יאמר כלום בחג הפסח, אלא יחכה עד לאחר החג.

ביום טוב "שביעי של פסח" קרא לו ה"בית ישראל" ושאלו: מדוע לא נכנס כל הזמן לומר תשובה על השליחות? השיבו שרבי אברהם יוסף הציע לו שיחכה עד לאחר החג. אמר ה"בית ישראל": 'יש לו טעות, בדיוק הפוך, עכשיו הזמן המתאים לדבר על זה. כתוב שבקריעת ים סוף עשה הקב"ה למצרים

בוץ ביים וטבעו, ומאיך גיסא, בני ישראל יצאו מהים ומהבוץ. אם כן יום זה מוכשר הוא לצאת מבוץ, מכל הדברים האלו, על ידי שתאמר ונסדר את הדבר נעזור לאותו אדם להיחלץ מהבוץ !

"ויבאו בני ישראל בתוך הים" (יד, כב) (והגדת)

שנינו (סוטה לו סוף ע"א): תניא, היה רבי מאיר. כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מתנצחים זה עם זה. זה אומר: אני יורד לים תחילה, וזה אומר אני יורד לים תחילה. קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה. אמר לו רבי יהודה, לא כך היה מעשה, אלא זה אומר אין אני יורד לים תחילה וזה אומר אין אני יורד לים תחילה. קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה.

וידוע, שבענייני אגדה אין מחלוקות, אלא אלו ואלו דברי א-לוקים חיים (ערובין יג, ע"ב) ואף כאן, כתבו בעלי התוספות (שמות יד, טו) שנחשון קפץ תחילה, ושבט בנימין אחריו, לפני שבט יהודה ושאר השבטים. כך שאלו ואלו דברי א-לוקים חיים. אך זאת יש להבין, איך יכוננו יחדיו שתי הדעות, שהיו השבטים מתנצחים, זה אומר אני יורד לים תחילה וזה אומר אני יורד לים תחילה, ורבי יהודה אומר לא כך היה מעשה, אלא זה אומר אין אני יורד תחילה וזה אומר אין אני יורד תחילה. ועוד, מה יש להם להתנצח, זה אומר אני יורד תחילה - ירד, ודי!

ושמעתי - איני אומר שכך היה, אבל הרעיון נוקב כל כך! - שמעתי שהיו מתנצחים זה עם זה וכל אחד אמר אני יורד תחילה. ורבי יהודה אומר לא כך היה מעשה, כלומר כשבא למעשה, תעשה ואל תדבר, הוברר שזה אומר למעשה אין אני יורד תחילה, וזה אומר אין אני יורד תחילה...

איי, כל בן ישיבה מוכן "ללמוד כל החיים" ממש: "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי" (תהלים כז, ד) עד זיבולא בתריתא, "אדם כי ימות באוהל" (במדבר יט, יד) אפילו בשעת מיתה יעסוק בתורה (שבת פג ע"ב) לא ימוש מתוך האוהל. הרי כל מה שהוא דורש 'סדור מלא', זה רק כדי שיוכל להמשיך וללמוד בראש שקט -

כמה נפלא! אתה יודע מה? בוא לא נדבר על לימוד כל החיים. מה דעתך, רק על היום. אה? הגעת בזמן לסדר, לא פטפטת במהלכו, ולא חלמת על הגמרא? אז את מי אתה מרמה, תלמד שבוע כדבעי, אחר כך תדבר...

אבל כך דרך העולם "זה אומר אני יורד תחילה" בדיבורים הם חזקים, עד שזה מגיע למעשה..

"והמים להם חומה מימינם ומשמאלם" (יד כב)

מעניין לראות שבתורה נכתבה המילה "חומה" בכתב חסר - "חמה".

המדרש מספר כי בשעה שעברו ישראל את הים עמד מלאך אחד וקטרג עליהם, הכיצד זוכים עובדי עבודה זרה לנס שכזה?!, מיד ציווה הקב"ה על שר הים, הממונה על הים, ונתמלא הוא חימה! שאל הקב"ה: "וכי ברצונם עבדו ישראל עבודה זרה?, והרי מחמת השעבוד ששעבדום מצרים?! מיד שפך שר הים חמתו על המצרים.

המגיד מדובנא זצ"ל ממשיל זאת במשל נפלא: לשני סוחרים, ראובן ושמעון, שהיו חנויותיהם בשכנות. פעם אחת פיתה שמעון את אחד המשרתים בחנותו של ראובן, שיגנוב סחורה מאדוניו וימכור לו. המשרת, שהיה איכר פשוט, נכשל בחלקות לשונו של שמעון, ועשה כאשר פיתוהו, גנב סחורה מאדוניו ומכרה לשמעון. כיון שאיש לא שם לב למעשה, שב המשרת וגנב מדי פעם בפעם ומכר לשמעון.

לימים הרגיש ראובן כי גניבה מתרחשת בחנותו, התקין מצלמות, ולאחר מעקב קצר גילה מיד מי הוא האשם בדבר, עם זאת כיון שחכם היה, לא גילה לאיש דבר אלא, תבע את משרתו לדין. הגיש ראובן אל הדיינים רשימה מפורטת של הסחורה הגנובה ועד מהרה הוציאו פסק דין כי המשרת חייב לשלם לאדוניו על כל הסחורה הגנובה כמו שיעריכה סוחר מומחה.

הזמין ראובן את שמעון שכנו אל בית הדין ואמר לדיינים כי אין מומחה כמותו להעריך סחורה. שמעון, בצביעותו הרבה, עשה עצמו כידידו של ראובן, וכדי לשאת חן בעיניו הגזים בהערכתו את הסחורה ועל כל פריט נקב מחיר כפליים משוויה האמתית.

כשסיים שמעון בהערכת הסחורה, מיהר ראובן להציג את הרשימה המפורטת לדיינים ואמר: מורי ורבותי! כעת ברצוני לתבוע את הגנב האמתית הלא הוא שכני שמעון, שפיתה את משרתי לגנוב ממני, ועתה עליו לשלם לי ככל אשר העריך בעצמו את שווי הסחורה!...

והנמשל הוא: המקטרג ביקש להזיק לישראל ומשום כך, העליל עליהם שעבדו ע"ז, עד שנתמלא שר הים חימה, ולבסוף את אותה חימה שפך על ראשי מצרים...

פשוט עשה זאת – קפוץ לתוך הים! (הרב שרגא סימונס)

משה רבנו, משמש במשך שנה שלימה כשליחו של הקב"ה, המנחית על מצרים מכות קשות. מכות המביאות בסופו של דבר, לחיסולה ולנפילתה של המעצמה המצרית. לאחר המכה העשירית, החמורה וההרסנית ביותר – מכת בכורות – מסכים פרעה לבסוף לשחרר את בני ישראל ממצרים. אבל, בהיותו "חולה כבוד" באופן כפייתי, הוא משנה את דעתו מיד עם צאתם מארצו ומחליט לרדוף אחריהם ולהשיבם לשליטתו. כאשר העבדים המשוחררים מביטים לאחור, הם מבחינים באלפי חיילים מצריים, הרכובים על כרכרות סוסים משוכללות, מתקרבים אליהם במהירות מפחידה. הפאניקה במחנה הניצולים מתחילה להתפשט. הם מרגישים לכודים, אבודים, ללא כל דרך מילוט, כשלפניהם ממתין רק הים הגדול, ים סוף.

בני ישראל מתחילים להתלונן בפני משה ולהאשימו: "המבלי אין קברים במצרים, לקחתנו למות במדבר? מה זאת עשית לנו, להוציאנו ממצרים? ... חדל ממנו, ונעבדה את מצרים, כי טוב לנו עבוד את מצרים, ממותינו במדבר!" (שמות י"ד: 11-12). מגוחך, נכון? כיצד היו מסוגלים, לאחר 210 שנים של עבודה קשה ומפרכת במצרים, להתלונן בפני משה רבנו על ששחרר אותם משם?!

לפני שלושים שנה בשטוקהולם, מספר טרוריסטים חטפו אזרחים חפים מפשע והחזיקו בהם כבני ערובה. בני הערובה עברו התעללות קשה ביותר, הן פיזית והן רגשית ולאחר ששוחררו לבסוף, שודרה בכל אמצעי התקשורת מסיבת עיתונאים. באותו האירוע, כל החטופים דיברו בשבחם של החוטפים והחמיאו להם באופן מדהים! מאוחר יותר, לאחר אותו אירוע, בעולם הפסיכולוגיה החליטו לכתוב תופעה זו בשם: "תסמונת שטוקהולם", תסמונת בה האסירים מפתחים תחושות הערכה וחמימות כלפי הסוהרים שלהם. עבור בני ישראל שחיו במצרים, החיים היו די נוחים. יתכן אמנם שהשכר הוא זעום והמיטה עשויה מתבן, אבל ישנו גם יתרון עצום במעמד של עבדות: כל צרכיו של האדם ניתנים לו ואין לו כל צורך לעמוד מול החלטות חשובות ומכריעות בחייו. אין כביסה, אין קניות, אין עסקאות כלכליות ואין דרישות מיוחדות. המילה "מצרים" גזורה מהמילה "מיצר" – שפירושה, מאסר. לפעמים דווקא התא הקטן והצפוף ביותר, הוא שגורם לנו להרגיש שאנו נמצאים במקום הכי מוגן ובטוח.

קפיצה קטנה לאדם – קפיצה גדולה לאנושות!

שלושה מיליון בני אדם, ניצבים על שפת הים, כשבפניהם שתי ברירות: או לקפוץ קדימה אל תוך הים (שטרם נבקע לשניים!), או לשוב בחזרה למצרים. מי הים קרים, זרים ומבשרים רעות. מצרים היא מקום גרוע אמנם, אך מוכר וחמים. החיילים המצרים מתקרבים בקצב מהיר ביותר. בני ישראל נכנסים לפאניקה ואז, נחשון בן עמינדב, איש פשוט משבט יהודה, עושה צעד אחד קטן אל תוך הים. (זהו המקרה הראשון של "צעד קטן לאדם, צעד גדול לאנושות"). אבל הים עדיין אינו נבקע. נחשון ממשיך בדרכו. המים מגיעים לו לברכיים ועדיין, הים אינו נבקע. נחשון ממשיך הלאה, יותר ויותר עמוק אל תוך הים: המים מגיעים לו כעת למותניים, לחזה. ועדיין, הים נותר שלם. נחשון מריץ מחשבות רבות בתוך ראשו: "אולי באמת עדיף לשוב למצרים", אך הוא מיד מזכיר לעצמו: "משמעות החיים היא צמיחה בלתי פוסקת... לעזוב את המקום הנינוח ולהשאירו מאחור... להתקדם הלאה, קדימה, אל עבר הלא נודע..." כשהאלטרנטיבה – להישאר במקום הבטוח והמוכר, היא למעשה לדרוך במקום ובסופו של דבר, לגווע. "מצרים", חושב לעצמו נחשון, "איננה אופציה בכלל!". כעת המים כבר מכסים את צווארו של נחשון. הוא עומד בפני מבחן עצום, האם להמשיך או לסגת, אבל הוא עדיין מחליט להמשיך הלאה, אל מעמקי הים הגדול. המים מגיעים לו לאף וממש ברגע זה, ברגע האחרון... הים נבקע לשניים. כל העם ממחר אחריו אל תוך הים. סוף סוף, החופש האמתי מגיע.

הערכה עצמית

למרות שכל אחד מבני ישראל נכח במאורע הגדול, בכל זאת חווייתו של נחשון בן עמינדב הייתה שונה מאד משל כל השאר. כאשר נחשון חצה את הים, הוא עמד שם כשהוא מלא חיים ותחושת רעננות. העתיד לא היה ברור, אך נחשון לקח על עצמו את האתגר המפחיד ועשה את הצעד האמיץ קדימה. הוא השאיר את משא העבדות אי שם מאחור. הוא היה אדם חופשי ומשוחרר, הן בגופו והן בנשמתו. נסו להשוות את החוויה שלו, לחוויה של כל שאר בני-ישראל שנכנסו אל תוך הים, רק לאחר שהוא נבקע. הם היו ודאי מאוכזבים מעצמם, על שלא היה להם את האומץ הנדרש, שבלט כל כך אצל נחשון. במקרה של נחשון התורה מציינת: "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה" (שמות י"ד:22), ואילו אצל השאר הסדר הוא הפוך: "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים" (שמות י"ד:29). הייתה להם הזדמנות נדירה להגיע לצמיחה אישית ורוחנית והיא אבדה לנצח נצחים.

הגאון מוילנא, שחי באירופה במאה ה-18 לספירה, נותן הסבר יפיפה בהקשר זה: התורה מתארת את חווייתו המיוחדת של נחשון ואומרת: "והמים להם חומה מימינם ומשמאלם" (שמות י"ד:22). אצל כל השאר, התיאור נכתב במילים מאד דומות, אך הכתיב הוא חסר: "והמים להם חמה מימינם ומשמאלם" (שמות י"ד:29). המילה "חמה" יכולה גם להיות מנוקדת בצירה, וליצור את המילה 'חימה' (שפירושה – כעס). התורה משקפת כאן את האכזבה שחש כל אחד מבני ישראל (ואת 'כעסו' של הקב"ה), על שלא היה להם את אומץ הלב שהיה לנחשון בן עמינדב ועל כך שלא מימשו את הפוטנציאל הטמון בהם.

לקפוץ פנימה

סיפור קריעתו של ים סוף מופיע בצורות אחרות גם אצלנו, בחיי היומיום. בסופו של דבר, סיפור חיינו מסתכם במספר קטן של רגעי מפתח, בהם אנו נדרשים לקבל החלטות חשובות וגורליות. ההחלטות הללו, הן שקובעות את ההבדל האמתי בין חיים של הישגים גדולים, לבין חיים מוחמצים ומפוספסים. לעיתים קרובות מדי אנו נוטים לדחות את הקץ, עד שכבר אין בידינו כל ברירה אחרת. "הדלת נטרקת לנו מול הפרצוף" ואנחנו מנחמים את עצמנו ואומרים: 'נו, מה כבר יכולתי לעשות, העניינים פשוט לא הסתדרו כפי שציפיתי'.

בשבת הקרובה, בזמן שאנו קוראים בתורה את פרשת "בשלח", קחו לעצמכם מספר דקות וערכו בדק בית קטן: אילו מצבים שליליים אני למעשה מנציח, רק משום שאיני מוכן לעשות את המאמץ לשנות את עצמי?

מדוע אני פוחד משינויים?

מהו הדבר הגרוע ביותר שעלול לקרות לי?

מה מונע ממני לממש את הפוטנציאל המלא שלי?

בעוד עשר שנים מעכשיו, על מה אצטער שלא החלטתי היום?

לפעמים התשובה היחידה היא: "פשוט עשה זאת". קפוץ אל תוך הים!

פעם ניגשו אנשים לרבי נחמן מברסלב (המנהיג החסידי המפורסם של המאה ה-18) ושאלו אותו את השאלה הבאה: "מה קורה לאדם, שמרגיש מרוחק מאד מהקב"ה ומהתורה? כיצד הוא יוכל להיכנס אל תוך מעגל הרוחניות – שמצד אחד הוא מאד מפתה ומושך, אך מצד שני גם מפחיד ומרתיע?". רבי נחמן מברסלב השיב להם כך: "על האדם הזה לגשת לשולחן השבת ולשיר לעצמו ניגון ידוע. שישיר אותו בלהט ובהתלהבות גדולה, ברגש שיוצא עמוק מתוך הנשמה. זוהי הדרך לקפוץ פנימה אל עולם הרוחניות".

ה'קרשנדו' של החיים

למרבה הצער, החיים שלנו אינם מכילים מוסיקה שרק הולכת ומתקרבת אל השיא הגדול ('קרשנדו') שלה. מוסיקה שתפקידה להודיע לנו, על הופעתו של "הרגע הגדול" בחיינו. התקווה היחידה שלנו להימלט מכבליהם של המצרים, היא להתמודד באופן גלוי ועמיתי עם החרדות שלנו ולנצל היטב את ההזדמנויות שהקב"ה מזמן עבורנו לצמיחה אישית ורוחנית. מובן שאיננו מסוגלים תמיד לדעת, מה מחכה לנו "בצדו השני של הים", אבל זהו בעצם חלק מהיופי בחיים וזו ההזדמנות שלנו, להתרגש ולהתלהב מעוצמתם.

התורה אומרת לנו, שנחשון בן עמינדב בחר בחיים. אנו חייבים לנהוג כמוהו. התחושה של בחירה זו, משחררת ומרגיעה. הערכתנו העצמית תלויה בכך ובעצם, זוהי האופציה היחידה הקיימת בפנינו.

וַיֹּשַׁע ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וְגו' אִזְ יִשִּׁיר מֹשֶׁה. (חנוכת התורה)

העולם מקשים מדוע לא אמרו ישראל שירה תיכף כשיצאו ממצרים. ויש לומר דהנה איתא במסכת קידושין דעבד שברח לפני שש צריך להשלים השש שנים, אבל אם מת האדון אינו צריך להשלים. והנה ידוע שישראל יצאו ממצרים קודם הזמן של ארבע מאות שנים, אם כן הוזה דינם כמו עבד שברח לפני שש וצריכים להשלים, אך כשראו שמתו המצריים אם כן אז ידעו שהשתחררו לגמרי. משום הכי לא אמרו שירה תיכף בשעת יציאה, כי חששו שעדיין לא יצאו לחרות עולם ויצטרכו להשלים. וזהו שאמר הכתוב "ויושע ה' ביום ההוא" דייקא "את ישראל מיד מצרים", שביום ההוא הייתה ישועתם שלימה, ומפרש הכתוב במה הייתה הישועה דווקא היום ולא קודם, משום "וירא ישראל את מצרים מת" וגו', אם כן פטורים הם מלהשלים, לכן דייקא אז אמרו שירה בשמחה רבה.

ויושע, ויאמינו (יד, ל – לא). (שיחות קודש)

אישה אחת באה פעם אל כ"ק מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע בגין איזה דבר ישועה ורחמים שהייתה זקוקה לכך. כשנכנסה אל הקודש שאל אותה מרן האם יש לך אמונה. ענתה האישה, רבי, קודם כתיב ויושע ד' ואחר כך כתיב ויאמינו בד', תחלה צריכה לבוא הישועה, ואחר כך תבוא האמונה. הפטיר מרן, צודקים דבריה. ואמנם עד מהרה נתמלאה משאלת ליבה ונושעה.

הכלב והחמור

ידוע ששני בע"ח קיבלו שכר על כך שהיו שותפים ליציאת מצרים: כלב (לא יִחַרְץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ), חמור (נשא את הזהב של המצרים): א-לוהים ברא את החמור ואמר לו: תהיה חמור, תעבוד קשה מהזריחה עד השקיעה, תשא על גבך משאות, תאכל דשא, לא תהיה חכם ותחיה 50 שנה. ענה לו החמור: ריבוננו של עולם, אני אהיה חמור, אבל לחיות 50 שנה זה יותר מידי, אסתפק ב- 20 שנה. לאחר התחשבות מה נענה א-לוהים לבקשתו של החמור.

אחריו, ברא א-לוהים את הכלב ואמר לו: אתה תשמור על בני הבריות, תהיה חברם הכי טוב, תאכל את השאריות שיתנו לך ותחיה 25 שנה. נאנח הכלב וענה: ריבוננו של עולם, אני אהיה כלב, אבל לחיות 25 שנה ככלב, זה יותר מידי, אסתפק ב- 10 שנים. א-לוהים התחשב ונענה לבקשתו.

למחרת ברא א-לוהים את הקוף ואמר לו: היה קוף, קפוץ מענף לענף, הצחק את האנשים ותחיה 20 שנה כקוף. חשב הקוף וענה: ריבוננו של עולם, אני מוכן להיות קוף אבל לחיות 20 שנה כקוף זה יותר מידי, אבקשך להוריד מחצית מחיי. התחשב א-לוהים ואישר לו 10 שנות חיים.

לבסוף, ברא א-לוהים את האדם ואמר לו: תהיה אדם, שלוט עם שכל על כל פני כדור הארץ ותשתמש בו כדי לשלוט על כל העולם ותחיה 20 שנה. ענה לו האדם: ריבוננו של עולם, אני מוכן להיות אדם אבל לחיות רק 20 שנה זה מעט מידי, תוסיף לי בבקשה את ה- 30 שנה שהחמור ויתר, את 15 השנים שהכלב לא רצה ואת 10 השנים שהקוף דחה. ואז אהיה מרוצה להיות אדם. חשב א-לוקים וכך עשה. ומאז חי האדם 20 שנה כאדם, מתחתן, מקבל משכנתא, מביא ילדים ועובד כמו חמור 30 שנה, כשהילדים עוזבים את הבית הוא חי לבד כמו כלב 15 שנה וכשמגיע לפנסיה חי לו 10 שנים כמו קוף, קופץ מבית לבית של הילדים ועושה צחוק מעצמו על מנת להצחיק את הנכדים... זו מציאות החיים...

ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים (יגז) (ישראל גולד)

מפני מה האריך הקב"ה את הדרך בעוד ארבעים שנה נוספות?

אחת השאלות המתעוררות לפתחו של כל אדם המבקש לשלוח יד במסחר הינה: מה עדיף להיות שכיר או עצמאי? מקובל להשיב על כך: תלוי מה חשוב יותר בעיניך – לאכול היטב ביום או לישון היטב בלילה?...

אם תרצה לאכול טוב יותר, היה עצמאי – לא בטוח שתצליח להתעשר מזה, אבל ישנם סיכויים טובים להצלחה, לעומת זאת במצב כזה, אין לילותיך לילות – עול כבד של בטוח לאומי, מס הכנסה, מאזנים וכיוצא בכך, רובץ על כתפך. מאידך גיסא, אם תבקש לישון היטב בלילה ולהפוך לשכיר, תוכל לקבל רק את המשכורת הרשומה לך על גבי התלוש.

המשגיח של ישיבת "חדושי הרי"ם" ר' גד'ל אייזנר זצ"ל התבטא כי ההבדל בין שכיר לעצמאי הוא, שהשכיר מצפה ל'ראשון', בעוד שהעצמאי מצפה ל'אחד'... במצרים היו אבותינו עבדים, ומתוקן מעמדם לא היו צריכים לדאוג לעצמם למזונות ולפרנסה, ולכן הם אומרים (במדבר יא, ה) "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם" – אמנם הייתה רק דגה, אבל היא ניתנה בחינם, ולא היינו צריכים לדאוג לכך. כעת, ביציאתם ממצרים, הם צריכים להתרגל לחיות חיים עצמאיים, והנה – אמר הקב"ה – אם אביא אותם לשטח עירוני, הם יתוודעו עד מהרה לקשיי הפרנסה המלווים כל אדם ואדם, ובראותם עד כמה טורחים בני האדם עובר להשגת המשכורת החודשית, יתקררו ויגיבו: אין אנו זקוקים לטובות, הבה ונחזור מצרימה... אמנם עבדנו שם קשה, אבל לכל הפחות היה אוכל... לפיכך, "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים", מדוע? "פן ינחם העם בראתם מלחמה" – שמא יתחרטו כשיראו את מלחמת הקיום, והתוצאה המידית "ושבו מצרימה". לפיכך "ויסב אלקים את העם דרך המדבר", ובמדבר דאג לצרכיהם ונתן להם מן במשך ארבעים שנה! באותן השנים הבינו היהודים "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ת, ג), ורק אז מסוגלים היו להיכנס לארץ ישראל ולנהל חיים עצמאיים.

"וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (יג, יח) ב"הגדה של פסח" הובאה מחלוקת תנאים כמה מכות היו במצרים: רבי עקיבא אומר שחמישים מכות לקו המצרים, שנאמר: "ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים", הרי שכל מכה הייתה מורכבת מחמש מכות, ונמצא שהיו חמשים מכות במצרים.

וכמה מכות היו על הים? אם במצרים לקו באצבע ["אצבע אלקים היא"], ובים הייתה זו יד ה', שנאמר "וירא ישראל את היד הגדלה" – נמצא שעל הים לקו פי חמש, והינו מאתים וחמשים מכות. כלומר, לדעת רבי עקיבא לקו המצרים בסך הכל שלש מאות מכות.

דבר זה – אומר רבנו יוסף חיים זצ"ל בספרו "אדרת אליהו" – מרומז בלשון הפסוק: "וחמשים עלו בני ישראל" – לאחר חמשים מכות שנחתו על המצרים במצרים, עלו בני ישראל משם. ואלו "ר" החבור מראה על שש פעמים חמשים, ונמצא שבסך הכל לקו המצרים שלש מאות מכות במצרים ובים.

"דבר אל בני ישראל וישבו ויחוו לפני פי החירות" (יד, ב) (אוהב ישראל)

התורה הקדושה מרמזת ומורה לנו דרך טובה וישרה בהתנהגות האדם בעת שיושב ולומד את התורה הק' וכן בעת שמתפלל, והדבר הוא: שיתיישב בדעתו ובשכלו קודם שיושב ללמוד או להתפלל לפני מי הוא עומד כמו שכתוב "דע לפני מי אתה עומד" וכן החסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפילה בכדי להתבונן וכן לכוון את לבם להקב"ה, וזהו מה שמרמז לנו הכתוב: "וישובו ויחוו" דהיינו שהם ישבו בישוב הדעת ויעשו חניה בשביל להתבונן קודם שמוציא "לפני פי החירות" דמוציא פיו מילות של לימוד או תפלה דישוב ויתבונן ואז יתקיים בו הפסוק "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו".

"וייהפך לבב פרעה ועבדו, ויאמרו מה זאת עשינו כי שילחנו את ישראל מעבדנו" (יד,

ה) (דברי מאיר)

ותמוה, וכי מה היה להם לעשות, הלא היו מוכרחים לשלחם. אמנם, פרעה מכשף גדול היה וידע שישראל צריכים להיות במצרים ארבע מאות שנה, ואך מחמת קושי השעבוד הוקדם הקץ ויצאו אחר רד"ו שנה, כידוע. וזהו שאמרו: "מה זאת עשינו" שהקשינו עליהם את עול השעבוד, כי בזה "שילחנו את ישראל מעבדנו", ובלא קושי השעבוד היו בני ישראל עדיין במצרים.

כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד עולם (יד, ג)

פעם ישב בעל ה"תורה תמימה" בחברת רבנים גדולים ובאה לפנייהם שאלה: יהודי היה שותף עם חבר. הם הסתכסכו, והגיע הריב עד כדי כך שהוא נשבע שלא יראה אותו לעולם. כעת השותף נפטר והוא רוצה ללכת להלווייתו ולבקש מחילה, והשאלה הייתה האם מותר לו ללכת להלוויה אחרי שנשבע שלא יראה אותו. כלומר, האם שבועה כזו תופסת רק בחיים, או גם לאחר מיתה? זה אומר בכה, וזה אומר בכה. פתח בעל ה"תורה תמימה" ואמר: יש לי הוכחה מפסוק מפורש. כתוב בפרשה: "אשר ראיתם היום את מצרים לא תספו לראתם עוד עד עולם", ואחר כך כתוב: "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים". הקב"ה נשבע שהם לא יראו, והם כן ראו אחרי מיתה. על כורחך שאחרי המיתה – הראיה אינה נחשבת כעברה על השבועה.

"ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו" (יד, טו) (אשר לורבו)

תשובתו של הקב"ה למשה "מה תצעק אלי" תמוהה היא, וכי מה עוד ביכולתו של משה לעשות אם לא לצעק, ואל מי עוד יוכל לפנות אם לא אל הקב"ה? הרב משה קלר זצ"ל בספרו "טללי אורות" מבאר את הדברים באמצעות משל:

אדם עשיר וגיבור גדול כעס על בנו יחידו בשל התנהגותו הקלוקלת, ובכעסו כי רב שלח אותו מביתו. הסתובב לו הבן ברחובות העיר בעירום ובחוסר כל, וכשגברה הצנה וכל מוצא אחר לא נראה לו, הוא פנה אל אחד מן השכנים בבקשה שידבר עם אביו שיחוס וירחם עליו וייתן לו לכל הפחות נעלים ובגדים. השכן התמלא רחמים על הבן המסכן ומהר לקבל על עצמו את השליחות. הוא הגיע אל שכנו העשיר, והפציר בו: אנא, רחם על בנך... הוא הולך ערום ויחף, והקור הנורא חודר לעצמותיו ומחליא אותו... כששמע השכן את פנייתו נענה ואמר: אדרבה, במקום לדבר על העניין אתי – דבר על כך עם בני... הרי אני אביו, וכי סבור אתה שאין לבי שותת דם על שקר לו? אולם בכל זאת אינני יכול לעזור, מכיוון שאני מצווה לחנך אותו... דבר אתו אתה, אפוא, אמר לו שייטיב את דרכיו ומעשיו, ובאותו רגע שישב אלי – אתן לו הכל. בשעה שהיו ישראל נתונים בצרה – ממשיך הרב קלר – היה שרם של מצרים עומד ומקטרג עליהם: הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, מה נשתנו אלו מאלו?... באותה שעה לא הייתה לאבותינו שום זכות לישועה, כמו שנאמר: "ואעבר עליך... ואת ערם ועריה". ברב רחמיו רצה הקב"ה להצילם, אלא שהיה צורך בזכות, לפיכך כאשר בא משה ובקש להצילם, עונה לו הקב"ה: לא ממני צריך אתה לבקש זאת – אלא מעם ישראל! "דבר אל בני ישראל ויסעו" – אמר להם שיעשו מעשה שכרוכה בו מסירות נפש, ועל ידי כך ייסתם פי המקטרג והם יזכו בכל השפע המוכן עבורם.

ויבקעו המים (יד, כא)

כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים... קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחלה (סוטה לז ע"א)

בחול המועד פסח נכנס אברך לבית כנסת בין מנחה למעריב. הגבאים הבחינו בו ומיד פנו אליו בבקשה שידרוש דרשה קצרה לפני הציבור. סרב הלה ואמר: "לאו איש דברים אנכי...". אבל הגבאים לא ויתרו, הפצירו בו עד שנעתר לומר כמה מלים.

העלוהו אחר כבוד אל ה'בימה' והוא פתח ואמר כך: "רבותי! עוד כמה ימים יחול 'שביעי של פסח', בו קוראים אנו בתורה את פרשת קריעת ים סוף. נתבונן מעט מה ארע שם. "כולם ודאי יודעים כמה נורא היה מצבם של עם ישראל באותה עת. מאות אלפי יהודים צועדים עם נשותיהם וילדיהם

הקטנים, מאחוריהם שועטים מיליוני פרשים מצריים, ולפניהם – ים סוף. אין לאן לברוח! "באותם רגעים נצרך מעשה של מסירות נפש שיציל את עם ישראל ויגרם לכך שהים יבקע. ללא מעשה של מסירות נפש – לא היו יכולים להינצל! "היה שם יהודי אחד" – ממשיך הדרשן – "בשם גרשון בן עמינדב..." כל הקהל מתחיל ללחש 'נחשון בן עמינדב', אבל מיודענו הדרשן עושה עצמו כאילו שומע וממשיך לתאר במלים ציוריות את התלבטויותיו הקשות של גרשון בן עמינדב, מה עליו לעשות בעת הזו: מצד אחד נצרך מעשה של מסירות נפש לקפץ למים, מצד שני – מה יהיה על אשתו וילדיו הקטנים, מי ידאג להם כאשר ימות בטביעה? ואף על פי כן, החליט גרשון בן עמינדב, יש למסור נפש, בלי להתחשב בשקולים אחרים כלל!

בינתיים נגשים לגבאי כמה מתפללים זועמים והטיחו בו: "הרי היהודי אמר שאינו איש דברים, למה לחצת עליו לעלות לדבר?!"

"ובכן" – המשיך הדרשן – "היה ברור לו שללא מסירות נפש לא יזוז דבר. החליט אפוא גרשון בן עמינדב שהוא קופץ לתוך המים. אלא שלהפתעתו המרובה, את מי הוא פוגש שם? את נחשון בן עמינדב שהקדימו בכמה רגעים..."

"אם לא היה נחשון מקדים את גרשון – עד היום היה הנס נקרא ע"ש גרשון!"

"כך מפסיד אדם זכות עולמית של קדוש ה' בעקבות השתהות ותהיות" – סיים הדרשן. "כשיש לך רעיון טוב – הזדרז לקפץ ולבצע אותו מיד. קנה את עולמך לפני שיקדימוך אחרים!"

והמים להם חומה (יד, כב) (זרחה ליאור)

"והמים להם חומה"

בפרשתנו נאמר פעמים והמים להם חומה אך פעם אחת חומה ופעם אחת חמה, והנה הפסוקים: "שמות יד כב" - "ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם". ובפרק יד' פסוק כט' "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והמים להם חמה מימינם ומשמאלם".

שאלה - למה חומה במקום אחד וחמה במקום אחר? עונים חכמים למה חמה? כי היה חרון אף ה' על ישראל גם בעת הזאת. שלמה עם ישראל יעבור בבטחה את הים והמצרים לא. כי הלוא, הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה? ובשל כך הייתה כאן חימה וחרון אף 'חמה' דומה לחימה לחרון אף.

מבאר בשם הגאון מווילנא - שאם הייתה חמה וחרון אף, אז שבשתי הפעמים יהיה כתוב 'חמה' למה כתב חומה בראשונה וחמה בשנייה למה שינה הכתוב? אלא מסביר וזה גם מדויק בפסוק. שהיו שתי כיתות עיקריות בעם ישראל בעמדם לפני ים סוף.

כת א' - היו מן בני ישראל אנשים שהאמינו בה' אך עשו מעשה של כניסה פיזית לתוך המים ונכנסו לים כמו נחשון שראשון קפץ לים והגיעו המים עד חוטמיהם.

וכת ב' - היו שפחדו ונשארו על החוף וחיכו לנס משמים. לכן איפה שכתוב חומה בראשונה, רומז לצדיקים כנחשון, ואז כתוב בתוך הים ביבשה כי נכנסו פיזית למים שהגיעו על פי המדרש עד חוטמיהם.

ובפסוק השני "ביבשה בתוך הים הם נכנסו ליבשה שהספיקה להתייבש כבר בתוך הים. כי הם נכנסו לים רק כשייבש וזה אולי החימה שרמוז במילה 'חמה' למה לא פעלתם כנחשון?"

"ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם", (שמות י"ד כ"ב)

איתא בגמרא (סוטה ב' ע"א, סנהדרין כ"ב ע"א), אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן קשה לזווגם כקריעת ים סוף, רבים וטובים הם ההסברים שניתנו להשוואה שבין זיווגו של אדם לקריעת ים סוף, אפשר לבאר בדרך צחות, מים שעומדים כחומה, זהו דבר הנוגד את טבע המים, בזיווגו של אדם, מצינו דבר הנוגד את הטבע, וזה, הורי החתן והורי הכלה, המבקשים ליעץ ולסייע לזוג הנישאים, אך כל התערבות מצד הורי החתן והכלה הם פסולים לחלוטין, וזהו דבר הנוגד את טבעם של הורים, ולזה, הושוו נישואין לקריעת ים סוף, שההורים משני הצדדים עומדים כחומה בניגוד לטבעם, אינם מתערבים בנעשה, ונותנים לילדיהם לעבור לבדם, כדכתיב, ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם, על אף שהדבר מנוגד לטבע.

"ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו" (יד לא)

בני ישראל – אמר פעם ר' ירוחם ליבוביץ, המשגיח ממיר – הגיעו לדרגה הגבוהה ביותר של אמונה בה' – אמונה פשוטה בלי שום פקפוק.

מסופר בעניין זה: אדם אחד שמע פעם את דרשתו הנלהבת של ר' ישראל סלנטר, שאמר כי אדם הבוטח בה' בכל ליבו יספק לו ה' כל צרכיו. נכנסו הדברים לליבו של האיש ועזב את מלאכתו. ישב בביתו והאמין שה' יתן לו 10,000 רובל כסף. לאחר זמן משלא הגיע הכסף, פנה האיש לר' ישראל ושאל – עשיתי כאשר אמרת והכסף בושש מלבוא... אעשה אתך עסק אמר ר' ישראל אקנה ממך את 10,000 הרובל שאתה עתיד לקבל משמים ותמורתם אתן לך עתה 5,000 רובל. הסכים האיש בשמחה לעסקה המוזרה. רואה אתה השיב ר' ישראל – אם הסכמת לעסקה סימן שאינך מאמין באמת שתקבל את הכסף כי מי מסכים לקבל 5,000 רובל ולתת בעבורם 10,000 רובל? אמונתך אינה אמונה שלמה!.

"ויראו העם את ד' ויאמינו בד' ובמשה עבדו" (יד, לא) (יגדיל תורה)

מסופר על שני אברכים שהתיידדו זה עם זה, האחד היה חסיד שנסע לצדיק, ואילו השני לא היה מן החסידים. השפיע החסיד על חברו שיסע עמו לרבו. בשבתם אצל שלחן הרבי התפעל אותו מתנגד מהרגשת הקדושה החופפת שם. החסיד שם לב שהחבר זוכה להרגיש יותר ממנו עצמו, וחלשה דעתו. נכנס למחרת לרבי, וטען, הייתכן, אני נוסע לכאן פעמים כה רבות, ולא זכיתי לראות ולהרגיש, מה שאותו מתנגד זוכה בפעם הראשונה. השיבו הרבי: אכן, כך צריך להיות. מתנגד צריך לראות. אולם חסיד צריך להאמין. וכמו שכתוב בפסוק 'ויראו העם את ה', העם כידוע רומז על הפשוטים והפחותים, הם צריכים לראות. אבל הם בני העליה 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, 'הם האמינו.

אז ישיר משה" (טו א)

"כל האומר שירת הים בכוונה נמחלים לו כל עוונותיו" אם כך מדוע אנחנו לא מיישמים זאת?! איפה נשמע שמלך אומר לך: "תשמע אם תרקוד עכשיו בשמחה אני מוותר לך על העונש" היש אדם שלא ישמח וירקוד?! אז מדוע איננו שמחים בכל בוקר?

התשובה ברורה: כי איננו מבינים מה אנחנו אומרים. אם אדם ישב ללמוד מהי שירת הים הוא יקפץ משמחה...

מסופר שפעם אחד בא לאדמו"ר שלו ואמר לו: "הייתי בעיר פלונית והחסידים שם כל כך דבקים בה' שהם מרימים את המכנסיים שלהם בשירת הים כדי שלא יתרטבו.. אמר לו האדמו"ר זו לא דבקות! לפליאתו הסביר האדמו"ר: "אילו היו דבקים בה' באמת המכנסיים לא היו מעניינים אותם.."

מסקנה המתבקשת היא איפה, לשבת וללמוד את ביאורי התפילה כדבעי ובפרט בשבת זו שהיא חודש (בשנה מעוברת מרוויחים עוד חודש) לפני פורים ואם "פורים-ככיפורים" הרי שהשבוע נכנסנו לחודש אלול... ומחילת עוונות נצרכת גם נצרכת... ובפרט בימי השובבי"ם על אחת כמה וכמה... כל אחד יקבל על עצמו ללמוד לפחות את שירת הים ובע"ה ימחלו עוונותינו ויבוא משיח צדקנו אמן.

זה קלי ואנוהו.

חז"ל אומרים התנאה לפניו במצות טלית נאה סוכה נאה וכו', וצריך להבין למה כתוב הדרש של הידור מצוה בפרשת שירה, הרי מן הראוי היה לגלות דין זה באחת מהפרשיות שכתוב בהן קיום מצוות כגון ציצית או סוכה וכדומה, ומתמצים שחוץ ממה שהקב"ה העביר את ישראל בים, ה' הוסיף עוד הרבה ניסים בים, כמבואר במדרש שצמחו כל מיני פירות והיו כל מיני צמחים ובשמים ומים מתוקים וחלונות בתוך הקירות של מים וכו', וכיון שה' הוסיף לנו הרבה יותר מן הצורך, אם כן בוודאי אנחנו צריכים גם להוסיף במצות הרבה יותר מהדין ולייפות ולנאות כל מצוה כמה שאפשר (אזנים לתורה).

ויש מוסיפין בזה, דהנה יעויין ברש"י פרשת ויצא כט, לה, שכתב וז"ל "הפעם אודה" שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות, ומבואר דענין ההודאה באה במיוחד על הכרת טובה שמכירים במה שמקבלים יותר מהחלק המגיע, ולכן בים בא ביטוי ההודאה בעניין של הידור מצוה שמתוך ההכרה וההודאה על מה שקיבלנו מהקב"ה יותר מהחלק המגיע לנו, אנו מבטאים כנגד זה את רצוננו בעבודתו ית' יותר מאשר אנו מצווים ומוכרחים. ויש אומרים שמפני שהנס החמישי שנעשה בים [ראה ברע"ב אבות פ"ה מ"ד] היה שהמים שקפאו בקרקעית הים לא היו חתיכה אחת אלא כאבני בנין משולבות, וזה ודאי כדי שיהיה נאה לישראל, וקיבלו על עצמם כנגד זה להתנאות לפניו במצוות.

על הכל אשירה לה' (יחיאל מיכל מונדרוביץ)

מורכבים הם חייו של ילד. משימות, אתגרים, התמודדויות, ועוד מגוון רב של תפקידים. האם הילד רואה אותם כקשיים מכשילים או אירועים מחשלים? האם הוא מתמודד בנחישות או פוטר ידיו ברפיסות? אין זה תלוי בו, כמו ביחס של הוריו ומוריו לחיים. ילד שגדל בסביבה אופטימית מסגל לעצמו עוצמה ושמחה שילוו אותו בבניית עתידו. ילד צעיר רואה ולומד את העולם דרך מְשָׁקְפֵי הבוגרים המשמעותיים לו. הן לאופטימיים והן לפסימיים, לחיוביים כמו לשליליים, יש במסלול החיים הרים לטפס, נהרות לחצות וקרבות ללחום. אין קיצורי דרך, ולעמל יש ערך. אך כגודל מאמץ המערכה והעמל כך גודל הסיפוק שבא בעקבותיהם. ככובד המשא כך תנופת ההתפתחות האישית לאחריה. לא לקלים המרוץ! ניתן להכין 'מנה חמה' אינסטנט בדקות ספורות, במקום להשקיע בנוזל עשיר בבישול איטי. אפשר להשוות בין התוצאות?

אופטימיות איננה יצירת אשלית-שווא שהכל קל ופשוט. ילד כן מתקשה בתחילת לימודי הגמרא. קשה לילד לשמור על כתב יד יציב וברור. קשה לתמרון בין ילדותיות טבעית לבגרות נדרשת. קשה להשתלב חברתית בכיתה הטרופית. עלינו, האופטימיים, לחזק את הילד, להאזין לרגשותיו, לשדר אמון ביכולותיו, ולשמוח בהתקדמותו. עליו לשמוע, ברגישות אך בְּכִנּוּת, שיש קשיים בחיים, אך על ידם אנו נבנים. כמו רוחות שמחזקות את האילנות, ובלעדיהם יהיו חלשים ורכוכים, כך היגיעה מעצימה את נפש האדם.

בשבת שירה יש נוהגים כמנהג העתיק להניח מזון לציפורים. יש מטעימים את המנהג לתחילת פרשתנו, שירת הים, על פי המדרש שבשעה שאבותינו עמדו על הים ושררו לה', אף הציפורים הצטרפו לשירתם, ובכך הרבו כבוד שמיים. אחרים מייחסים את שורש המנהג בהמשך הפרשה, פרשת המן. משה רבנו אמר שבשבת לא ימצאו מן בשדה. דתן ואבירם שביקשו להציגו כבדאי, הטמינו את מנותיהם מן בשדה לפני שבת. בצפרא דשבתא יצאו מן-העם ללקט ולא מצאו, כי ציפורי השמייים אכלו את המן המוטמן, וגרמו לקידוש השם וחזוק אמונת החכמים. לזכר מעשים אלה זכו הציפורים, ואנו מאכילים אותם בשבת זו.

והנה, בפרשת בא קראנו על כלבי מצרים שלא חרצו לשון לבני ישראל היוצאים ביד רמה. אין הקב"ה מקפח שכרם, ונצטוונו ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לכלב תשלפון אתו. שמעתי מגברא רבה שליט"א להקשות, למה זוכים הכלבים מדי יום ביומו לטריפות בשוק, לעומת הציפורים שמקבלים שכר רק אחת בשנה? והסביר, שיש כאן ביטוי מוחשי למשנה האחרונה באבות לפום צערא אגרא. הציפורים עשו מעשה קל. פעלו על פי טבעם. שרו. אכלו מן. השכר מותאם למאמץ. ואילו הכלבים שברו את טבעם. השיירה עברה והכלבים לא נבחו. שניהם עשו מצוה אך השכר לפי העמל! את הציפורים מאכילים פעם בשנה ואת כלבים בכל יום. אנשים בודקים תוצאות. הקב"ה מעריך את השקעתנו ועמלנו, יותר מאשר את התוצאה! העמידה בניסיונות, אף בניגוד לטבע, היא חלק מתכנית ההתפתחותית שלנו. יש קושי וזה משתלם. למדנו "טוב לו לאדם דבר אחד בצער, ממאה ברווח" (אבות דרבי נתן ג ו). כאשר אנחנו נדגים לילדים חיי עוצמה, שאנחנו מאותגרים מול התמודדות, נשמך דוגמא לחריצות והתגברות, יאמינו לנו וילכו בעקבותינו. נזכור, שילדים לומדים מהתנהגותנו, יותר מדיבורינו, כי אינה דומה ראייה לשמיעה!

בהצלחה בעבודת הקודש!

וברוח אפך נערמו מים (טו,ח)

שניים במסורה: "בזעת אפך תאכל לחם", "וברוח אפך נערמו מים", שקשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. לכאורה שאל הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ז"ע כלום יש עניין שהוא קשה לפני הבורא, והרי הכל בידו? ומה פתאום דווקא עליהם נאמרו שהם קשים כקריעת ים סוף?

אלא ההסבר היא נורא מאד! שכתוב "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו" ודרשו חז"ל: לתנאו הראשון שהתנה עמו הקב"ה בששת ימי בראשית. פירוש: כשנברא הים התנה הקב"ה עמו שיהיה עליו אי פעם לשנות את טבעו, לפנות את הדרך לבני ישראל, ולחזור למסלולו. הראו לים, אפוא, את נשמות ישראל ואמרו לו: "כשיבואו אלה לפניך, תפנה להם את הדרך!" משהגיעו אל הים ישראל הפדויים, היוצאים ממצרים ונשמותיהם עכורות מקושי השעבוד, וגופותיהם אכולים אבק העבודה, סרב הים להיבקע לפניהם, טען, לא את אלה הציגו לפני בשעה שנבראתי, אלא נשמות מאירות כשמש. לכן היה צורך להכריחו שייבקע בפניהם....

והוא הדין בפרנסתו של אדם, כאשר נשמתו יורדת ממרומים, גם פרנסתו יורדת עמה. פרנסה טובה הראויה להתקיים ממנה, ומראים לפרנסה את הנשמה ואומרים: "את שייכת לנשמה פלונית!" אולם, כשיורדת הנשמה לארץ השפל, מתחילה היא להתלכלך ולהתאבק, עד שלפעמים היא משנה את דמותה והפרנסה אינה מכירה אותה, וגם כשהיא קרובה לה היא טוענת: לא זו הנשמה שהציגו לפני... לפיכך גם כאן דרוש לכפות, להכריח, על מנת לחברם יחד...

"אז ישיר משה" (טו,יא) (הרב ראובן שמעוני)

ידוע שכל מי שקורא את פרק "אז ישיר" בשמחה, מוחלים לו על כל עוונותיו (מובא במשנה ברורה נא, יז). ויש להבין מדוע?

ושמעתי מהמחנך המפרסם הרב מאיר מונק שליט"א, שבאר את הדברים כך: על מה הייתה שמחתם הגדולה של בני ישראל בקריעת ים סוף? פשוט מאד, עד אז בני ישראל פחדו גם מפרעה וגם מהקב"ה. ובים סוף, לאחר מפלת המצרים, לא נותר לבני ישראל עוד פחד מפרעה, ומעתה הם פחדו רק מה' – וזו הייתה הסבה לשמחה הגדולה!

והנה, על הפסוק (יד, י): "ופרעה הקריב, וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם, וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'" – אומר ה"חדושי הר"ם", על מה צעקו בני ישראל? על שהיה אכפת להם כי עדין מפחדים הם מפרעה! ואף השמחה הגדולה בקריעת ים סוף הייתה על כך, שמעתה לא תהיה עוד יראה מפרעה, ונתן יהיה להתיירא רק מה'. כי אם נתן לפחד רק מה' – היש לך שמחה גדולה מזו?

אמנם, הקורא את פסוקי "אז ישיר" בשמחה, נעשה שותף לאותה שמחה של יראת ה' לבדו, וכך מגלה כי מאמין גדול באמת הוא, ועל כך זכאי הוא למחילת עוונות.

ירדו במצלות כמו אבן (פרפראות בשלח)

בשירת הים פסוק ה' כתוב ירדו במצלות כמו אבן, ובפסוק י' כתוב צללו כעופרת, ובפסוק ז' כתוב יאכלמו כקש, וכתב רש"י דהרשעים, כקש הולכים ומטרפין עולין ויורדין, בינונים, כאבן, והכשרים כעופרת שנחו מיד.

והקשו שאם כן הכתובים אינם לפי הסדר, או שיהא כתוב קש אבן עופרת, או עופרת אבן קש, וכן קשה לפי מה חולקו המצרים לשלש קבוצות, וכי לא היו בהם רשעים בעוד דרגות. וביאר חכם אחד, ששלוש קבוצות של מצריים רדפו אחרי היהודים, (א) שרדפו בגלל הציווי של פרעה ואפילו אם זה היה נגד אומה אחרת, (ב) שרדפו בגלל שנאת ישראל, (ג) שרדפו בשביל לקבל שלל. והדברים מדויקים בפסוקים, 'מרכבות פרעה וחילו ירה בים' זאת הקבוצה הראשונה שרדפו בגלל הציווי של פרעה, כיון שבדרך כלל החיילים הראשונים הם החיילים הקבועים, וכיון שלא עשו זאת משנאת ישראל ומצד שני הם רדפו כדי להרוג את ישראל, לכן הם בינוניים ו'ירדו במצולות כמו אבן'. אחריהם 'וברב גאונך תהרס קמין' אלה שרדפו משנאת ישראל שהם הרשעים, ולכן 'יאכלמו כקש'. והאחרונים שרדפו היו אלו שרדפו בשביל השלל ולכן הם רדפו אחרונים 'אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל' וכיון שהם לא רצו להרוג את ישראל אלא רק את השלל לכן 'צללו כעופרת'... ואמרו את זה להגרח"ק שליט"א והקשו לו שלפי זה קשה מה שאנו אומרים בכל יום 'זאת רודפיהם השלכת במצולות כמו אבן במים עזים', ורודפיהם היינו שונאי ישראל ומדוע לא היו כקש? וענה מיד ע"פ הגמ' ב"ב עג ע"ב דמשמע שם דאבן שנמצאת במים עזים שהולכים במהירות מתנענעת כקש, וגם כאן אומרים, כמו אבן במים עזים, והיינו כמו קש.

ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים (טו, כא)

מכל השירה שאמרו משה ובני ישראל, בחרה מרים הנביאה רק בפסוק זה. מדוע? אלא – אומר ה"פרדס יוסף" – שהקשה לה למרים: מילא הרוכב מגיע לו לטבוע בים כיון שבקש להרוג את בני ישראל, אבל מה אשם הסוס? התשובה היא: הסוס עזר לו, לכן קבל את ענשו כדין הרוכב.

אמרה מרים: אנחנו, הנשים, לא לומדות תורה. במה, אפוא, נזכה לחיי העולם הבא? – בכך שהננו מסייעות ללימוד התורה – שולחות את הבנים לבית המדרש ומחכות לבעלים שישובו מלימודם. ומנין לנו שנקבל על כך שכר? אם הסוס שרק מסייע לרוכב מקבל את דין הרוכב לעניין הענש, על אחת כמה וכמה אנו הנשים, שעל הסיוע ללימוד התורה של הבעלים והבנים מגיע לנו שכר, ובזה יובן הפסוק: "לססתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי" (שה"ש א, ט) שלכאורה קשה להבין מה פתאום הוא מדמה את האשה לססה, אך לפי הנ"ל ניחא.

"ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה" (טו, כג)
(תורות ועובדות מבית רבותינו)

על אותם אנשים המנסים להאשים במיעוט לימודם את זוגתם, המליץ רבינו בעל ה'זיואל משה' זצ"ל מסאטמער את הפסוק הזה באמרו: ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם. הם לא יכלו לשתות מים (אין מים אלא תורה) ממרה בגלל האישה הממררת את חייהם, אבל האמת היא כי מרים הם הבעלים עצמם אינם רוצים ללמוד, אך תולים את כל העוול באשה, וזה על כן קרא שמה מרה.

"וישלך אל המים וימתקו המים..." (טו כה)

משה משליך עץ מר למים מרים וממתיק את המים ללמד שמי שמנהיג את העולם זה הקב"ה... מלמד משה רבנו: אם אתה רוצה להמתיק את המר שלך תסתכל על המר של החבר שלך...

מסופר שהגאון רבי אברהם אבן עזרא זצ"ל (אחד מפרשני התנ"ך וגדול המשוררים בתקופת הגאונים) רצה לברך ברכת "פוקח עיוורים" בכוונה גדולה. אך מכיוון שהוא רואה ב"ה, הרי שאיננו מסוגל להבין את הצורך בראייה כי רגילות היא אצלו. מה עשה? בבוקר אחד הלך כשעיניו סגורות מביתו ועד לביה"כ. ולאחר שהוא חש מה סגי-נהור (=עיוור) מרגיש פקח את עיניו וברך בכוונה גדולה: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם פוקח עיוורים"...

למרות גאונותו המופלגת היה עני מרוד ובאחד משיריו אף כתב על ביש מזלו כך: אילו הייתי מוכר נרות - לא הייתה שוקעת השמש. אילו הייתי מוכר תכריכים למת לא היו מתים בני האדם...

מסופר בהמשך לזה:

שאחד מתלמידיו רצה לעזור לו כלכלית אך ידע שהגאון יסרב לקחת ממנו. מה עשה פיזר באשמורת הבוקר מטבעות בדרך לבית הכנסת בתקווה שהאבן עזרא ימצא אותם... אך דווקא באותו היום ניסה ר' אברהם לחוש את צערו של העיוור ולברך "פוקח עיוורים" בכוונה גדולה... ביש מול אמרנו?!...

"כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך" (טו כו)

הרמב"ם היה רופאו האישי של מלך מצרים, ובהשגחתו המסורה הרגיש המלך תמיד בטוב.

פעם אחת אמר המלך לרמב"ם: "איך אוכל לדעת אם הנך רופא טוב? הרי אני אף פעם לא חולה, מי אמר שתדע לרפאני כשאהיה אי פעם חולה? ענה לו הרמב"ם: הרופא הטוב ביותר הוא זה ששומר על מטופלו שלא ייחלה כלל, ולא זה שמצליח לרפות את החולה. וכך כתוב בתורתנו הקדושה: "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך – אני אדאג שכל המחלות שהיו במצרים כלל לא יבואו עליך – כי אני ה' רופאך!!!"

"כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך" (טו, כו) (מאור עינים)

דרשו רז"ל (סנהדרין קא). "ואם אשים, כי אני ד'" וכו', והקשה המהרש"א כי העיקר חסר מן הספר שאינו כתיב ואם אשים. ויש לומר על דרך הלצה, כי דרך הרופאים שאומרים לחולה אתה בעצמך גרמת לך כי אכלת דבר פלוני או שתית דבר פלוני, והנה האמת הוא כי כל הייסורים של אדם הוא בעצמו הגורם לו בעוונותיו, אך השם יתברך ברוך הוא ברוב רחמנותו אף על פי כן הוא רופא אותו, ואינו אומר לו הלא אתה גרמת לך. וזהו לא אשים עליך פירוש לא אשים אותך לאמר שאתה בעצמך הוא הגורם, כי אני ד' רופאך, וק"ל.

ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והישר בעיניו תעשה... כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך (טו, כו)

"ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והישר בעיניו תעשה... כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך" (טו, כו) אם הקב"ה מבטיח שלא ישים על האדם את כל המחלה אשר שם במצרים, מפני מה מסיים הכתוב בהבטחה "כי אני ה' רפאך" – לשם מה לנו צורך ברופא, כשבין כך ובין כך לא נחלה?

"ילקוט הדרוש" מתרץ את הדברים בשם ה"אבן משה" בעזרת המשל הבא: שני אנשים אשר לא הכירו איש את רעהו הזדמנו לפונדק אחד וישנו בחדר אחד. בלילה הבחין אחד מהם בארנקו התפוח של השני וגנב ממנו אלף אדומים, אולם בטרם הספיק להימלט עם גנבתו, כבר הרגיש בכך הנגנב, והוא החזיק בו ותבע ממנו להשיב את הגנבה תכף ומיד.

הגנב נסה להכחיש את העניין כלו, ולהצהיר שאין הוא יודע אודות מה הוא שח, אך הנגנב סרב להאמין לו וטען בתקף: "הלא רק שנינו ישנו בחדר, ואף אחד אחר לא יכול היה לקחת ממני את הארנק!". כשהמשיך הגנב להכחיש את העניין, הזהיר אותו: "מוטב לך להחזיר לי את הארנק תכף ומיד, אלמלא כן אשבר לך את כל השיניים ומאומה לא יישאר מהן". החזיר לו הנגנב: "גם אם תצליח להפיל את כל שני – אין העניין נורא כל כך... משום ששמעתי כי בעיר פלונית מתגורר רופא ממחה לשנים תותבות המבקש שכר מועט, כך שעדיף לי שתשבר את שני ואשאר עם אלף האדומים שהנך טוען שהם שלך, אסע אליו לתקון תמורת מאתים אדומים, ובארנקי יישארו שמונה מאות אדומים כרווח נקי..." הביט בו הנגנב במבט משעשע ואמר: "מה אתה שח? אני הוא המומחה לשיניים אודותי שמעת... בידי להפיל את שיניך ובידי גם להחליט, שלא אתקנם עד שתשיב לי את כל מה שגנבת עד הפרוטה האחרונה... ומאחר שבסופו של דבר תהיה מוכרח לבוא אלי, מדוע שתזדקק לשיניים חדשות, הוצאות רבות וכאבים איומים? – עדיף שתשיב לי כעת את הגנבה ותוכל ללכת ולאכול בשמחה את לחמך בשיניים הבריאות שלך..."

כך מייעץ להם הקב"ה לישראל – ממשיך ה"אבן משה" – עשו הישר והטוב בעיני ושמעו בקולי בכל אשר אני מצוה עליכם.

והנה, אם יעלה בדעתו של אדם לומר, שהוא ילך בשרירות לבו ואין הוא מפחד מעונשים וממחלות, שכן עולם הרפואה מציע מגון אפשרויות לרפוי ויש בו אלפי תרופות לכל המחלות הקיימות על פני תבל – בא הכתוב ומסיים: "כי אני ה' רפאך", הלא אני הוא רופא כל בשר, וללא תשובה וקבלת על מלכות שמים – לא תועיל שום רפואה שהיא. ומאחר שסוף סוף תוכרח לשוב מדרכך ולעשות הטוב והישר בעיני ה' – מוטב לך, אדם, שתשמע מיד לקול ה', ואז תמנע מכל נגע להתקרב לאוהלך!

'יודוע הוא כי לא הוציאם אלא באמצעות המסות הגדולות'. (אוה"ח) (נר לשולחן שבת" המעשה הובא בהקדמה ל"משא חיים")

מעשה בבן כפר, נשוא פנים, גבה קומה וארוך זקן, שהגיע לביקור בעיר הגדולה. בשבת נכנס לבית הכנסת. הגבאי בראותו את במזרח, במקום ראוי לתלמידי חכמים ואנשים מכובדים. האורח בעל הדרת פנים, קיבלו בכבוד ובסבר פנים יפות והושיבו לדרוש, לומר דברי תורה. אחרי שסיימו את קריאת התורה ביקשו הגבאים מהאורח האורח מאד נרגש על שהתקבל בכבוד גדול, ועתה מזמינים אותו להשמיע מדיברותיו. עלה לבימה, פתח ואמר:

השבת פרשת כי תבוא. אומר לכם רבותי, מענייני דיומא. קראנו עתה בפרשה "המסות הגדולות אשר ראו עיניך והאותות והמופתים ... אשר הוציאך ה' אלקים. קהל קדוש, ראו את החסד הגדול שעשה הקב"ה עם ישראל כשיצאו ממצרים, שהאכיל אותם כל צורכם, עשה להם מצות גדולות מאד, דבר שהביא אותם לידי שביעה, ולא רק זה אלא היו להם מצות גדולות גדולות... בשל כך לא הוצרכו לשום תוספות אחרות למלא את בטנם, כי היו להם מצות גדולות גדולות'...

חיוך רחב התפשט על פני הנאספים, הבינו כי האורח הוא איש בעל צורה אבל בלי תוכן, שאינו יודע להבחין בין מסות למצות...

הכלכלה האנטי כלכלית (הרב משה גרילק)

חודש עבר, בדיוק חודש מן היום בו נגאלו מארץ מצרים, אשר כרעה תחת המכות הנוראות שהנחית עליה הא-לוקים. חודש פחות שבוע עבר מאז שחשו את עצמת ידו הגדולה של הא-לוקים, שקרע לפניהם את ים סוף בעוד המצרים, הרודפים אחריהם, טובעים בתוכו. ואם כן, ידעו מה עצום כוחו של הא-לוקים, גואלם. הם ידעו זאת לא כידיעה פילוסופית אבסטרקטית, שאינה ניתנת להוכחה ממש. הם ידעו עובדה זו בידיעה מוחשית אותה חשו על בשרם. ואם כן, איך ייתכן, שאחרי פרק זמן כה קצר, שעה שקרקור הרעב הראשון מציק להם, צומחת בלבם התלונה, המשופעת בטרוניות המתאימות לפועלים שובתים בישראל שמפעלם נסגר: "וילונו כל עדת ישראל על משה ועל אהרון ויאמרו: מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר, באכלנו לחם לשובע, כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב" (שמות טז, ב-ג). איזה מילים!! – "המקטר" הישראלי המצוי יש לו, לכאורה, ורק לכאורה, על מי לסמוך. בנושא זה הוא ממש שומר מסורת, אולם על התנהגות זו של העם מרחפת שאלה קשה ביותר: וכי שכח את כל מה שחוה רק לפני חודש? האם כה קצר הוא הזיכרון? אם קשה להם לבני ישראל, מדוע לא פנו בתפילה לאותו א-לוקים, שהצילם עד כה? למה פנו ישירות למסקנות חד משמעיות של שחור ולבן (במצרים טבלנו בכל טוב, ועתה מזומן לנו רק המוות) חוץ מזה, מדוע באמת לא דאג להם הא-לוקים – המוציא אותם אל המדבר – למזון, בטרם יחלו התלונות, הטרוניות, והמחשבות הפסימיות? מדוע לא להיטיב עם העם לפני שהוא מתלונן, כדי שלא יתלונן?

אכן, באותן השעות של הרעב, בו נתקפו לראשונה מאז צאתם ממצרים, למדו והכירו בני ישראל שגאולתם טרם הושלמה. עצם הפחד מפני העתיד – והדאגה מחוסר הביטחון הכלכלי, והחשש שלא יהיה בידם לפרנס את משפחותיהם – מצביעים על שעבוד רוחם לתנאים ולנסיבות של החיים. לפתע נוכחו לדעת שסכנת הרעב כובשת את לבם כליל, ומדחיקה את כל הזיכרונות הגדולים של העבר הלא רחוק. כלומר הם יצאו רק לחופש מעולו של נוגש אכזר, אך לכלל גאולה ודרור אמתי לא הגיעו. זאת רצה הא-לוקים ללמדם בתחילת דרכם כעם היסטורי. על כן, לא העניק להם לחם חסד מן השמים, סתם כך, כדי להנעים עליהם את השהות במדבר. רק אחרי שחשו בתחושות של רעב, רעב שהצמיח תלונות והביא אותם להכרה בעובדת גלות נפשם בתוככי מציאות החיים (כשהדאגה מיום המחיר משתקת את כוחותיהם הרוחניים וחותרתם לערכים נעלים) – השפיע עליהם הא-לוקים ממרום את לחם הגאולה. הוא מזון המן, אשר יסייע בידם לבנות אישיות בת חורין כראוי. הבה נעקוב אחר השתלשלות העניינים: "ויאמר ה' אל משה: 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, למען אנסנו הילך בתורתי אם לא. והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום' (שם, ד"ה).

בפסוקים אלו הונח הבסיס והאיתן לכלכלת המדבר. זו כלכלה שהינה אנטי-תזה לתורות הכלכליות המוכרות לנו, הקומוניסטית והקפיטליסטית, כלכלה מדברית זו תוכננה כך שתוכל לשתול את יסודותיה וערכיה באופיו של העם, במשך ארבעים שנות הנדודים במדבר. כך קיים סיכוי שעקרונות אלה ישלטו גם בתקופה שתבוא לאחריה, כאשר בני ישראל יכנסו לארץ ויעמדו ברשות עצמם – בתחום החיים המעשיים, היצירתיים. מהו הבסיס לצורך בעקרונות אלו? הבה ונראה: "סכנת הרעב האמתי או המדומה מערערת כל עקרון ומבטלת כל החלטה טובה. וכל עוד לא נגאל האדם – לא מן הדאגה למחייתו – אלא מתוקף הדאגה למחייתו, אין מקום להגשמה מוחלטת של תורה ה'... כל עוד נרתם האדם לעול פרנסתו לבדו – הוא לבדו בכוחותיו המוגבלים – אין קץ לאותה דאגה. עלולה דאגה זו להפוך את עולמו למדבר – לא רק בלכתו במדבר – אלא גם בתוך תוכו של עולם מיושב, רב נכסים אך גם רב מתחרים. עלול האדם לחשוב, כי דאגתו צריכה להקיף, לא רק את יום המחר, כי אם גם את העתיד כולו גם את עתיד הבנים, הנכדים והנינים. מחשבה זו ממריצה אותו להוסיף כיבושים על כיבושיו, ללא מנוח וללא התחשבות, עד כי לא יותר מקום בלבו לכל תכלית ומטרה אחרת" (רש"י הירש על הפרשה). בציטוט תמציתי זה כלולה בעצם כל מלחמתו של האדם, מאז שנגזר עליו ש"בזיעת אפיק תאכל לחם". דאגה כבירה זו ללחם בנתה – משחר ההיסטוריה – את תפיסת עולמו. היא השחיתה את מידותיו, קבעה את סולם עדיפויותיו, בו הפרנסה והרווחה הכלכלית הן היעד העליון (כך התבטא באמצעי התקשורת צעיר ישראלי: מציונות אי אפשר לחיות... וירד לקליפורניה). היא דחפה אותו להישגיות חסרת מעצורים במישור האישי והלאומי כאחד. הדאגה והחשש מפני חוסר המזון משעבדים כליל את רוחו של האדם, מתירים לו לדרוס ולהשמיד את כל מה שמפריע לו בדרכו אל הפסגה, יהא זה השכן; המפעל המתחרה, המפלגה השנייה או העם האחר הפוגע ב"מרחב המחיה" שלו. חברה המושתתת על ההישגיות חומרית כצווי עליון, עיקר מעייניה הוא במאבק המתמיד להשגת המזון בצורה זו או אחרת, אין מקום לשאיפה להתעלות רוחנית (כי לא נותר זמן לכך, גם במקרה והרצון קיים). אף יותר מכך, קיים ביניהם גם ניגוד מהותי. הנה, האידיאל היפה של השוויון והסרת הכבלים מעל ידי העובדים בתורה המרכסיסטית – הסתיים בגולג סובייטי, בבית העבדים הגדול ביותר בהיסטוריה האנושית.

אלו הם תולדות שעבודו של האדם למערכות כלכליות שיצר לעצמו במשך הדורות. כלכלת המן במדבר, באה לגאול את בני ישראל מנטייה טבעית זו, המקננת בלב כל בן אנוש. תלונתם, שצוטטה לעיל, הבהירה להם עצמם, שגם הם נגועים בנגיף הפחד האנושי המצוי מפני המחר העלום. גם הם, אפוא, מועמדים לגלישה מסוכנת במדרון "ההתפתחות" האנושית, שצוינה לעיל, על כן, ניתן להם המן

כניסיון, כמערכת אימונים רוחנית, כתרגילי כושר יום-יומיים, שמטרתם לחזק את שרירי הלב ולמנוע התנוונות רוחנית זו.

כיצד היא פעלה: הבסיס הראשון הוא: "ההכרה המעמיקה שבלב, שגם דאגת הפרנסה, הראשונה בין כל דאגות אנוש, גם היא אינה מוטלת בראש ובראשונה על האדם לבדו, האדם רשאי וחייב לעשות מה שה' מטיל עליו ואילו ההצלחה מסורה בידי ה'..." (שם ברש"ר הירש). ועל כן: "ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, למען אנסנו הילך בתורת" (שם). "ההליכה בתורת מותנית בכך, שאמצא אנשים המסתפקים בפרנסתם ובפרנסת נשיהם ובניהם דבר יום ביומו. העושים את חובתם היום ואוכלים היום בשמחה ובטוב לבב – ומשליכים על ה' את דאגת המחר. מי שברא את היום ואת פרנסתו, יברא גם את יום המחר ואת פרנסתו. רק הבוטח בה' ללא תנאי, מובטח שלא יעבור על תורתו, מחמת דאגות פרנסה אמתיות או מדומות. מי שלא למד להשליך את פרנסת המחר על ה', סופו לסור מה' ומתורתו על ידי הדאגה לשנים רבות. ומכאן, מאמרו הגדול של רבי אליעזר המודעי: "מי שברא יום, ברא פרנסתו... כל מי שיש לו מה לאכול היום ואומר מה אוכל למחר – הרי זה מחוסר אמונה" (שם ברש"ר הירש). במשך ארבעים שנות הנדודים במדבר, תרגלו בני ישראל, לא לדאוג ליום המחר. מזונם ניתן להם דבר יום ביומו. אולם, הם היו חייבים ללקט אותו כל בוקר. ומי שלא ליקט את מנתו, לא היה לו לאכול באותו יום. ללמד את האדם מישראל את החובה לשקוד על פרנסתו, וחלילה שביטחוננו בה' לא יביאהו לפרזיטיות ולרדיפת בצע. כל מי שהרבה ללקט מן נוכח לדעת, כשהגיע לביתו, שהעלה חרס בידו: "וילקטו המרבה והממעט, וימודו בעומר, ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר איש לפי אכלו... ויאמר משה: איש אל יותר ממנו עד בוקר ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בוקר, וירום תולעים ויבאש..." (שם פס' יח-כ).

"ניסיונו של העם בלקטו את המן ששת ימים העמיד אותו על יסודות דרכי הפרנסה היהודית, והנחיל לו בקשר לכך לקח בעל חשיבות מרובה – לדורי דורות. מגוונות הן מידות העצלות, רדיפת הבצע, הקמצנות וקטנות האמונה המנוונת. משובחות הן מידות החריצות, ההסתפקות במועט, תכונות האדם השמח בחלקו והנהנה ממנו, בוטח בה' ומשליך עליו את יהבו" (שם ברש"ר הירש).

וילקטו אותו ... איש כפי אכלו לקטו (טז, כא) (יחי ראובן)

הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל, אומר חידוש נפלא, מבהיל על הרעיון: הכתוב אומר: "זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגלגולת מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו" (טז, טז). לאחר מכן (פסוק יט) מופיע הציווי: "איש אל יותר ממנו עד בוקר". ומיד אחר כך (פסוק כ) התורה מספרת: "ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בוקר וירום תולעים ויבאש ויקצוף עליהם משה. "אנשים אלו, כפי שגילו לנו חז"ל, היו דתן ואבירם. ומה היה ה"חשבון" שלהם להותיר מן המן למחר? הם אמרו לעצמם: "מי יודע מה יהיה מחר? מה נאכל מחר, אם, חלילה, לא ירד מן? מה שבטוח בטוח! נאכל היום רק מחצית העומר שלקטנו ואת מחציתו השנייה נאכל למחר! ליתר בטחון!"

האמת היא שקשה לדמיין מצב שכזה... אנחנו קמים בבוקר פותחים את הפרז'דר ומוצאים בו, ברוך השם, אוכל מכל טוב. גם אם הוא ריק – נגשים למכולת הסמוכה. ואם במכולת לא יהיה את שחשקה נפשנו – ישנם סופרמרקטים ענקיים ששם יש הכול... דתן ואבירם חששו שעלול להיות מצב בו הם יקומו בבוקר ולא יהיה כלל מה לאכול! אין שום אוכל במחנה כולו! זה מצב לא קל.. לכן, ליתר בטחון, 'השאירו חצי מהכמות היומית למחר ... אי אי אי! לא הייתה להם את מידת הביטחון בהשם יתברך שייתן להם את אכלם גם מחר! הם אכלו היום רק חצי עומר ושמרו את החצי השני למחר ... ומה אומר הפסוק שלאחר מכן? (פסוק כא) "וילקטו אותו בבוקר בבוקר איש כפי אכלו" – פרוש: כמה

אכלתם אתמול? חצי עומר? מכאן והלאה תקבלו כל יום רק חצי עומר... "כפי אכלו"! כפי המידה שאכלתם אתמול, בעטיו של חוסר הביטחון שהיה לכם, כך תקבלו מכאן ולהבא מידי יום ביומו במשך ארבעים שנה! מוראדיג!

"ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו" (טז כז)

הצדיק ר' מאיר מפרימישילן שאל: מדוע כתוב בפסוק "ולא מצאו"? הרי בשבת כלל לא ירד מן, היה צריך להיות כתוב "ולא היה", כי זה לא דבר שאבד שיש בו עניין של מציאה?

אלא, הסביר את דבריו באמצעות דברי המדרש בילקוט שמעוני: בשעה שאמר משה רבנו לעם, כי בשבת לא ירד מן ועליהם ללקט ביום השישי לחם משנה, זממו דתן ואבירם בלבם מחשבת רשע, להראות לעם שמשה אינו דובר אמת, ואז אמרו לעם משה רבנו טועה! בשבת בבוקר כשתקומו משנתכם אתם תראו שירד מן כמידי יום ביומו! מה עשו? בשבת בבקר השכם, קמו דתן ואבירם בחשאי ופיזרו מסביב לאוהלי ישראל מן, וכך חשבו שישראל יראו שירד ואכן משה אינו דובר אמת. מה עשה הקב"ה כדי להפר עצתם? שלח להקות ציפורים למחנה בני ישראל ואכלו הם את כל המן עד שלא נשאר ממנו כלום. וכשקמו בני"י אכן ראו שאין מן והסכימו כי אכן משה דבר אמת! ולכן כתוב ולא מצאו, שלא מצאו את המן כדברי דתן ואבירם.

ע"פ מדרש זה נהגו בקהילות ישראל בכל שבת פרשת בשלח לפזר סולת לציפורים כדי לתת להם שכרם על המעשה הטוב שעשו.

"והכית בצור ויצאו ממנו מים" (יז, ו)

מסופר על הגאון רבי יעקב מליסא שבשבת אחת נתכנסו בעלי בתים לביתו, וביניהם היה גם נגיד קמצן, ביקשו ממנו בעלי הבתים להעמיד על השולחן יין, והלה התחמק. אמר לו הגאון, אם תעמיד יין אראה לך מופת גדול מזה של משה רבינו, הדבר פעל והלה העמיד יין על השולחן, אמר רבי יעקב, משה הוציא מים מהסלע ואני הוצאתי מהסלע יין.

יִבֵּא עִמְלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל. (יז ח) (מושב זקנים לבעלי התוספות)

להבין איך לאחר כל האותות והמופתים והיד החזקה התפתו לחשוב שיצליחו במלחמה. כי הם אמרו שבכח משה רבינו וכח אבותיו נעשו הנסים, לכן חשבו כי "עמלק" יוכל לנצח את משה עמרם ק'הת ל'וי -ראשי תבות עמל"ק, אך הם לא הבחינו כי הסופי תבות הוא מית"ה שבזכות אלו יש לו כח להמיתם. וזהו מה שנאמר "ראשית גוים עמלק" הם הסתכלו רק על הראשי תבות, אבל "ואחריתו עדי אובד" בסופי התבות מרומז האבדון שלהם.

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל (יז,יא) (רוני גולדברגר)

במשנה ראש השנה (כט, א) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים.

וצ"ע לשון המשנה וכי ידיו של משה עושות מלחמה, והרי נשיאות ידיים מורה על לשון תפילה וכלשון הפסוק בשמות (ט, לג) ויפרוש כפיו אל ה' והיאך הוכיחה נשיאת כפיו למעלה שעושה הוא עמם מלחמה. ונראה הביאור בזה, דהמהלך של פעולת התפילה אינה שייכת לאותו רגע שמתפלל, ותפילה בעצמותה פועלת לא רק כלפי אותו הרגע שמתפלל, אלא התפילה מועלת אף לטווח הרחוק,

והיה קשה לחז"ל דהכא כתיב כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח וגבר עמלק, ולכאורה מבואר שפעולת הידיים הייתה צמודה לאותו הרגע שהרים משה את ידיו.

ועל זה תירצו שכל זמן שישראל מסתכלים כלפי מעלה ומכונים את ליבם לאביהם שבשמים היו מתגברים וזה אינו מורה על עניין התפילה, אלא כמו שביאר בנפש החיים (שער ג' פי"ב) הסגולה הנפלאה, שכשאדם קובע בליבו שה' הוא הא-לוקים ואין מלבדו יתברך שום כח בעולם ומשעבד ומדבק מחשבתו רק לקב"ה, יתבטלו מעליו כל הכוחות שבעולם שלא יוכלו להרע לו כלל, וביאר בזה גם משנה זו דישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם שבשמים, דהיינו סגולה זו שקובע בליבו ומשעבד מחשבתו, וסגולה זו פועלת בצמוד לקביעות המחשבה, ולכן בזמן שהרים משה ידיו ושיעבדו את ליבם לקב"ה גברו ישראל, וברגע שלא שיעבדו את ליבם גבר עמלק.

כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק (יז,יד) (הרב צבי פולק)

יש לשאול, אם הדברים נכתבים בספר לשם מה צריך היה להשמיעם באזני יהושע. וי"ל על פי מה שאמרו בב"ב (כא, א) שהסיבה שיואב הכרית רק את הזכרים בעמלק ולא את הנקבות, ולא קיים מה שנאמר במפורש בתורה "תמחה את זכר עמלק", הייתה מפני טעות גרסתו בינקותו, שסבר שקוראים "זכר" בקמץ, שמשמעותו זכרים בלבד. לפיכך נצטוו משה רבינו ע"ה שמלבד שייכתב הדבר בספר, ישמיע גם באזני יהושע ש"זכר" בסגול קרינן, זכרו של עמלק, ומצווה למחות גם הנשים, כדי שלא תשתבש הקריאה.

ויאמר אל משה אני חתנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה... ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום (יח,ו-ז)

משה רבנו היה בדרגה גבוהה ומרוממת, שליתרו לא היה כלל יד ורגל בה, אולם למרות זאת הוא יוצא לקראתו ויורד אליו, "וישתחו וישק לו", כדי לעזור לו להתעלות ולהכניסו תחת כנפי השכינה.

מדוע זכה בכך יתרו?

בספר 'חוט המשולש' מבאר ענין זה ואומר, כי ידוע לכל, שהתקשרות לאדם צדיק מועילה מאד בעבודת ה', משום שבאמצעותה יכולים ללמוד ממעשיו ומדרכו.

ואכן, חז"ל הקדושים מדריכים אותנו ללכת בדרך זו ואומרים (ברכות ז ע"ב): "גדולה שימושה של תורה יותר מלמודה", שכן מצינו אצל אלישע, אשר נאמר עליו (מלכים ב' ג, יא): "אשר יצק מים על ידי אליהו", ולא "אשר למד מפי אליהו". שימוש תלמידי חכמים מאפשר לו לאדם להתחבר לרבו באופן בלתי אמצעי, ללמוד בפועל ממעשיו ומהתנהגותו היומיומית, ובעזרתם ללמוד ולהחכים, יותר מאשר על ידי לימוד שנעשה מתוך ספרים. דוגמא אחת מיני רבות ללימוד שנעשה על ידי שימוש היא מעשה שארע לאחד מתלמידיו של רבי ליב חסמן, המשגיח בישיבת 'חברון'.

אותו תלמיד ישב ולמד עם רבו, ותוך כדי הלמוד בקש ממנו ר' ליב: "אתה יכול להגיש לי כוס מים, בבקשה?" הבחור מיהר לקום ממקומו, כדי להביא את הכוס המבוקשת, ואז עצר אותו ר' לייב ואמר לו: "רגע, רגע, למה, בעצם, אתה הולך להביא לי כוס מים?" "הרי זה שמוש תלמידי חכמים" – השיב מיד התלמיד. נענה המשגיח ואמר לו: "מדוע אינך חושב שמדובר בחסד ליהודי? וכי אלמלא הייתי תלמיד חכם, לא היית מביא לי?!..."

עניין גמילות חסד וחשיבותו הגדולה נכתב במקורות רבים, אולם כדי להפנים זאת באמת אין מה שישווה וידמה לראיה מוחשית של התנהגותו של האדם הגדול בפועל.

נקודה זו מופיעה גם בדברי הרמב"ם בהלכות מצורע (יד החזקה, טז), כשהוא מתאר את שיחת הלצים הרשעים, אשר עד מהרה מתגלגלת לדברי כפירה גמורים, וכה דבריו: "תחלה מרבין בדברי הבאי... ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים... ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם... ומתוך כך באין לדבר בא-לקים וכופרין בעקר... והרי הוא אומר: 'שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ', מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם שהלכה תחלה בארץ".

נמצא, שהלשון המתהלכת בארץ על אותם יראי ה' שחיים אתנו, הולכת ומתגלגלת וממשיכה לדבר רע גם על תלמידי החכמים ואחר כך על גדולי ישראל, כשמכאן קצרה הדרך לדבר על שוכני עפר. עד מהרה הרגל נעשה טבע, והאדם מעז לדבר גם על חכמי התלמוד ועל נביאי ישראל, עד שבא לדיוטא התחתונה, ופוער את פיו על הקב"ה בכבודו ובעצמו וכופר בו ר"ל. מסלול דומה קיים גם בכוון השני – אדם הרוצה לזכות להגיע לעבודת ה' אמתית, צריך להתקשר לצדיקים ולדבוק בהם ובמעלותיהם, וכאשר יראה את עבודתם הריהו עולה ומתעלה יותר ויותר, עד הגיעו לפסגות רוחניות גבוהות בעזרת ה'. אולם לא רבים מנצלים את האפשרות הזו... אמת, המונים מקיפים את גדולי ישראל בכל שעה משעות היממה, אך המטרה של מרביתם הנה לקבל את ברכותיהם ולא ללמד ממעשיהם!

הרבי מבעלז התבטא על כך בשם רבי נפתלי מרופשיץ ואמר: אנשים רבים באים אלי למטרות שונות, זה למטרה כזו וזה למטרה אחרת. כולם, אמנם, באים אלי, אבל בעצם הם לא מתכוונים אלי, אלא הם מתכוונים לבעיה שלהם, כשאני בסך הכל הוא האיש שאמור לפתור להם את הבעיות. רק מתי מעט באים אלי ללמוד ולקבל ממני באמת...

בבואנו להבין את זכותו של יתרו, הבה ונתבונן במטרה שאותה הציב לעצמו בבואו אל משה חתנו, המבוארת בפסוק: "ויאמר אל משה אני חתנך יתרו בא אליך". אני בא אליך לא כדי שתעזור לי או שתברך אותי, לא חסר לי דבר – ובכל אופן אני מבקש לדבוק בך וללמוד ממעשיך. ומכיוון שכך, הוא זוכה להתקרב למשה, לדבק בו – ובסופו של דבר גם לחסות תחת כנפי השכינה!

את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה' (יח,ח)

מהי "התלאה" שעברו ישראל בדרכם?

רבי יוסף חיים זצ"ל מבגדד מפרש בספרו "עוד יוסף חי", שמלת 'התלאה' רומזת ל- ה' תלאה, דהיינו חמש תלאות שעברו על ישראל בדרכם, ואלו הן:

א. רדיפת פרעה אחריהם, שהביאה אותם לצעק אל ה'.

ב. הליכתם שלשה ימים במדבר ללא מים, וגם כאשר באו למרה, לא יכולים היו לשתות מן המים, מאחר שהיו מרים, ושוב צעק העם אל ה': מה נשתה, והקב"ה הורה למשה להשליך עץ אל המים ולהמתיקם באמצעותו.

ג. לחמם כלה, הם התלוננו לפני משה, ואז הוריד להם הקב"ה מן מן השמים.

ד. ברפידים שוב נותרו ללא מים, ולאחר תלונתם הורה הקב"ה למשה להוציא מים מן הסלע.

ה. מלחמת עמלק, שבעזרת שמים מיוחדת הצליחו למגרו.

הרי לנו חמש תלאות כמניין אות ה', ורמז לכך הפסוק "ה- תלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'".

ששת ימים תעבד... ויום השביעי שבת לה' אלקיך (כ,ט-י)

גם בפרשת ויקהל (לקמן לה, ב) נצטוונו על השבת, ככתוב: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש", אולם שם לא נאמר שצריך לעבוד בששת ימי המעשה, כמו שכתוב בפרשתנו. כמו כן, שם הנוסח הוא: "וביום השביעי יהיה לכם קדש", ואלו בפרשתנו נאמר: "ויום השביעי שבת לה' אלקיך".

מה פשר שינויי הלשון הללו?

באר ה"חתם סופר", על פי מה שפסק הרמ"א (שלחן ערוך ארח חיים סי' רצ), שתלמיד חכם, העמל כל השבוע בלמוד התורה, מותר לו לנוח מעט בשבת; לעומתו – אדם העמל כל השבוע לפרנסתו, בשבת יש לו זמן לעסוק בתורה.

פרשתנו מדברת על יהודי העמל כל ימות השבוע לפרנסתו, ולו אומרת התורה ש"היום השביעי הוא לה' א-לקיך" – בשבת עליך להקדיש את הזמן ללמוד התורה! לעומת זאת הפסוק בפרשת "ויקהל" מדבר על תלמידי חכמים, שכל ימות השבוע מתייגעים על תלמודם, ממילא "ששת ימים תעשה מלאכה" – הם לומדים והמלאכה נעשית על ידי אחרים, אבל "ביום השביעי יהיה לכם..." – השבת נועדה "לכם", לצרכיכם. יכולים אתם לנוח קמעה...

הקשר בין ט"ו בשבט לנס קריעת ים סוף. השירה מול הברכה על פירות העץ. ומה השמחה בט"ו בשבט שאין אומרים בו תחנון!?

להודות לה' גם כשהכול רגיל.

בשבוע זו חל ט"ו בשבט – ראש השנה לאילנות. ובנוסף השבת נקרא בתורה על נס קריעת ים סוף ושירת הים (שבת זו אף נקראת גם "שבת שירה" על שם שירת הים שבפרשתנו). השל"ה (רבי שלמה הלוי) הקדוש כותב: שחייב להיות קשר בין הפרשה לבין המתרחש באותו שבוע, אם כן חייב להיות קשר בין הפרשה לט"ו בשבט. בט"ו בשבט נוהגים להרבות בשמחה אף תיקנו לנו שאין אומרים צדקתך בשבת זו. מרבנים בברכות על אין ספור מפירות ארץ ישראל - "לאכול מפריה ולשבוע מטובה"... ונשאלת השאלה מה לשמחה של העץ אצלנו?! ולשם מה נדרש להרבות בברכות הללו על כל כך הרבה מינים!?

ספר הכוזרי מביא: שיש טבע לאדם, שאיננו מתפעל מהדברים היום-יומיים שקיימים בעולמו – הם נעשים לו טבעיים וברורים מאליהם. לדוגמא: אדם איננו מתלהב ממשכורת שהוא מקבל מדי חודש בחודשו תהיה היא גבוהה ככל שתהיה. אך אם בעל הבית נותן סלסלת פירות ט"ו בשבט.. או מתנה בשווי שאינו פרומיל ממשכורתו הוא נהנה ומתרגש מאד. מה קרה?! הרי אמש קיבלת פי מאה ואפילו תודה לא אמרת?! נכון! לזה הוא התרגל כבר...

משל למה הדבר דומה: לאומן שבנה במשך שנים פסל של סוס, יצירת אומנות - עד שעין רגילה לא יכלה להבחין האם זה פסל או סוס אמתי. מה רבה הייתה אכזבתו של האיש שבשעה שהעמידו ברחבת השוק אף אחד אפילו לא סובב את ראשו להביט ביצירתו המופלאה... חכם אחד אמר לו: כולם כאן רגילים לסוסים חתוך את הסוס לשניים ותראה איך כל המבטים יופנו אליו... סוס חי וחצוי לשניים זה פלא גדול... עשה כן וכך היה...

הנמשל : במהלך כל השנה מזדמנים לידנו פירות לרוב אך "התרגלנו שהם כאן" ואין אנו מתפעלים מהם כלל. דווקא בט"ו בשבט אנו טועמים מפירות הארץ ומגיעים לידי שמחה על השפע האדיר שנתגלה לנו בעוצמתו ומברכים את ה' בשמחה... זהו גם הקשר לפרשת השבוע: לשם מה היה צורך בחציית הים לשניים?! לא הספיקו הניסים שנעשו במצרים?! אלא הים הוא דבר "טבעי" וקיומו ברור לאדם. אבל ברגע שהקב"ה חצה אותו לשניים עורר הדבר התפעלות של בני ישראל כולם הבינו שעצם קיומו של הים זה פלא אחד גדול ומיד: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" פצחו בשירה מתוך שמחה על כל מה שה' נותן לנו בעולמו... כשם שראינו את ההשגחה בים סוף שהביאה לידי שירה. כשנתבונן בפירות הט"ו בשבט נראה את ההשגחה עלינו ונגיע לידי שמחה עצומה ונברך את הקב"ה עליהם...

סמכות הורית בחודש שבט (הרבנית ימימה מזרחי)

כמה חשובים הם הילדים והילדות, הפירות שלנו, שה' ישמור אותם. "שָׁבֵט" – ראשי תיבות "שיהיו בשורות טובות". אז ברוח חודש שבט, צריך לבקש: תחזיק חזק, עלה קטן שלי. שהקב"ה באמת יגן על העצים ועל הפירות שלנו מפני כל המְשֻׁטֵינִים והמקטרגים. שיזכו לעלות, לצמוח ולפרוח.

בואו נקבל כמה תובנות שנותנת לנו פרשת השבוע בקשר לגידול ילדים – וגידול פירות. בפרשתנו, משה רבינו אומר לעם ישראל: "כשתגיעו לארץ ישראל, וְהָיָה כִּי יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֵבֶדָה הַזֹּאת לָכֶם? אז מה תענו לילד הזה? וְאָמַרְתֶּם: 'אֲבַח פֶּסַח הוּא לָהּ' ". עם ישראל שומע את זה, וְיִקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. כולם משתחוים. ורש"י מסביר: על בשורת הבנים שיהיו להם. אבל הי, כרגע התבשרתם על... בנים רשעים. "מָה הָעֵבֶדָה הַזֹּאת לָכֶם?" היא שאלת הבן הרשע בהגדה. אז על מה אתם בדיוק מודים? על מה אתם שמחים?

אומר לנו רבי נחמן מברסלב: אין ילדים רשעים. כשאתם אומרים לילד באשר הוא "אתה בְּשׂוּרָה, אתה מופלא, אתה פרי מתוק שלי", יהיה לו עתיד של צדיק. ילדים הם שתילים ואפילו השתיל המופלא ביותר בעולם, אם תשימי אותו באדמה לא טובה – הוא לא יגדל. לעניין גידול הילדים, "אדמה לא טובה" זו אימא עצובה. אֵת אִימָא אַדְמָה, ואם את עצובה, לא יהיה בך כוח של שמחה ולא כוח של הצמחה. ואילו אימא שמחה היא מי שעומדת ואומרת לילד "אתה כזאת בשורה. אני כל כך שמחה בעצם זה שיש לי אותך". כל היום להגיד "והרי פירותיי מתוקים". כל היום לבשר לילדים איזו בשורה מופלאה הם. וזה קשה. ויש שנים יותר קשות עם פרי הבטן, כמו למשל שנות השמיטה כשלפעמים אימהות, לא עלינו, נאלצות לראות את פירותיהם מופקרים ממש ואין לאל-ידן. במצבים כאלה את לא יכולה שלא לשאול את עצמך "מה יש בו טוב, ריבונו של עולם? מה יש טוב בנערה הזאת?" אז מה צריך לעשות, מה? איך מחנכים ילדים בדור הזה? הרב גינצבורג שיחיה אומר: הדגש המרכזי בחינוך היום הוא רק רחמים, רחמים ושוב רחמים. רחמי עליהם. תני להם יופי, תני להם בשורת גדילה וצמיחה. "סליחה – מה עם חוֹשֶׁף שְׁבִטוֹ שׁוֹנֵא בְּנוֹ?" (משלי יגי י"ד)? מה עם קצת תוכחה, קצת מוסר, קצת שְׁבִט – איזה מקל חובלים קטן... "חוֹשֶׁף שְׁבִטוֹ – זה למעשה המוסר של חודש שְׁבִט. להאיר, לגדל, להצמיח – אל תחסכי מהם את השְׁבִט הזה! אמרי להם "אתה חידוש". "את תורה". בדור הזה, אין שום בשורת-חינוך מלבד הרחמים. זה השְׁבִט שנשאר היום בעולם.

ואת יודעת למה צריך לגדל ילדים ברחמים? כי בעצם, בינינו, את פשוט לא יודעת לעשות משהו אחר. כל הסדנאות לסמכות הורית – היכן את, סמכות הורית? היא פשוט איננה, והקב"ה העלים אותה מהעולם בכוונה, כי הוא פשוט לא סומך על סמכות הורית (ותסלחנה לי כל מנחות ההורים). לפי הקבלה, בזמן הגאולה רואים תופעה של דילוג; מדלגים על הגדלות ומכניסים את הקטנות לפניה. השל"ה הקדוש מסביר (בספרו 'אגרא דכלה') שהכוונה היא, שהקטן מקבל את הכוח לפני הגדול, שהדברים קורים ללא הדרגה. כך, למשל, ליל הסדר הוא בלי סדר והקב"ה גואל אותנו לפני שמגיע לנו.

יש היפוך יוצרות וזה אחד מסממני הגאולה. באותו אופן, בדור הגאולה שלנו, לקטנים יש סמכות יותר מאשר לנו. אנחנו סומכים עליהם המון ונסמכים עליהם המון, כולל עזרתם הפיסית בבית ועם ית האחים. אז עכשיו תשמחי ו... תסמכי. ואם הקב"ה נטל את הסמכות ההורית מן העולם, זה מפני שהוא כבר לא סומך עליה ועל יעילותה. בני הסמכא האמתיים הם הילדים. הם פשוט גדולים מאד. סמכות הורית. יש את זה למישהי? לא. סימן שזה לא נחוץ. אשר על כן, את דור ילדי הגאולה מגדלים ברחמים וברצון, ורק אם תגידו להם: "רוצים בכם, רוצים בכם, אתם בשורה", הם יביאו לנו בשורה.

השבוע היה יום פטירת הרב כדורי זצ"ל. שלוש נכדות שלו לומדות בשיעור שלי. "ספרו לי סיפור על סבא", ביקשתי ואחת סיפרה: אני זוכרת מוצאי שבת אחד. ישבנו בשולחן של סבא והגיעה אישה הרה בוכיה: 'יש לי ילד בבטן, והרופאים אומרים שהוא עם תסמונת דאון. אני לא רוצה בו.' 'למה?' סבא שאל. 'אני פוחדת מפניו. אני מתביישת. אני לא יודעת מה הוא יחולל בחיי המשפחה שלי.' 'את – רק תלדי', הרב כדורי אמר לה. 'אני אאמץ ואגדל. עלי.' 'הרב, איך? אתה מבוגר', האישה אמרה והוא בשלו.

שלושה חודשים לאחר מכן מגיעה האישה עם בן בריא ושלם. 'איך, סבא?' שאלו נכדותיו. 'כל מה שרציתי זה שהאישה הזו תרחם: 'אני רוצה בילד ואיך אתן אותו למישהו אחר? בסוף הוא יגדל בבית של מישהו אחר?' כך אמר הרב. כי כשאת אומרת לילד שלך 'אתה בשורה', אז הוא ישמח אותך בסוף.

וזו לא בשורה רק כשהילד לא עם תסמונת דאון; זו בשורה נפלאה גם כשהוא כן. אימהות לילדים עם תסמונת דאון יודעות: אין טובי לב ורחמנים יותר מילדי תסמונת דאון. הם הילדים הכי טובי לב בעולם והכי רחמנים והכי משמחים את אימא שלהם בעולם, ומדוע? כי למרות שאימא שלהם ידעה עוד בהריון על הסיכויים והבריאות של הילד (במקרים רבים), היא רצתה בו וריחמה – אותו. ברחם שלה היא הזינה, גידלה והצמיחה. אז נכון, בהתחלה נבהלת ולא רצית, אך אחר כך אמרת: "הוא הבשורה שלי. אני ארחם אותו, אני אשמח בו עם כל הקושי", ומגודל הרחמים שהתעוררו בך עליו, את תשמחי בו כל כך ותאהבי אותו כל כך.

מה רוצה חודש שבט לומר לנו? והרי פירותיך מתוקים כל כך. רחמי עליהם! אהבי אותם! ותראי איזו בשורת צמיחה הם יביאו לך, איזו בשורת שְמחה הם יביאו לך.

אז במה אברכך? שיהיו פירותיך מתוקים, וכל ילדינו – גדלים ושמחים.

ט"ו בשבט בדור המיקרוגל (הרב יוני לביא)

האדם המודרני כבר לא תלוי בטבע כמו בעבר. הוא חי בדור מוגן ואטום, ופגעי מזג האוויר כבר לא עושים עליו כל רושם. הטכנולוגיה מסייעת לו להתגבר על כל המגבלות שמציב בפניו הטבע. הוא הולך ומנצח את המחלות, משפר את איכות חייו, מתגבר על מרחקים של זמן ומקום בין רגע, ונדמה שאפילו השמים אינם הגבול בשבילו.

האם לאדם הזה יש עוד מה ללמוד מן הטבע, האיטי והמסורבל? זה שמתקדם לו בשלבים אט אט, ולא ממחר לאף מקום? האם לאילן ולפרח יש עוד מה לומר, שאיש ההי-טק החמוש בפלאפון, מחשב נייד ומכונית מהירה המצוידת בכל השכלולים צריך לשמוע?

תופעת לוואי של הקדמה.

הקדמה, יחד עם כל הדברים הטובים והמופלאים שהיא העניקה לאדם, גם גרמה לו לכמה קלקולים. האדם המודרני התרגל להיות עצלן. נקודה. הכל בא לו בקלות. אם פעם כדי להגיע

מירושלים לתל-אביב הוא היה צריך לצאת למסע מפרך על החמור למשך שלושה ימים, היום די ב'קפיצה' של חמישים דקות ברכב מהיר. אם פעם כדי לשוחח עם חבר שנמצא בקצה השני של האוקיינוס הוא היה צריך לשלוח מכתב שיגיע ליעדו תוך שבועיים, במקרה הטוב, היום די לשלוח את הפלאפון מהכיס ולחייג את המספר המבוקש, או פשוט לשלוח אי-מייל. אם פעם בכדי לאכול עוף לארוחת צהריים היה צריך לקחת את התרנגולת לשוחט, למרוט לה את הנוצות, למלוח, לנקר, לנקות וכו', כיום מספיק לקנות עוף קפוא בסופר ורק לבשל אותו. ואם אפילו לזה אין כוח, אפשר פשוט להוציא מנה מוכנה מהמקפיא ולהכניס למיקרוגל לשלושים שניות.

צורת החיים הזו מרגילה את האדם לעצלות. הוא מקבל כל כך הרבה דברים מדהימים כמעט מבלי לטרוח עליהם, ואם חלילה משהו לא מספיק מתאים לפי טעמו, הוא מיד מתחיל להתלונן ולקטר. אך ישנה בעיה חמורה מזו, והיא חוסר הסבלנות.

בעבר דברים היו אורכים זמן, היה צורך להמתין בסבלנות, לחכות, לשמור על שלוה ועל קור רוח. היום הכל קורה כל כך מהר, הכל נעשה במהירות הבזק ממש, והאדם שגדל בדור הפלאפון, האינטרנט והמיקרוגל, סובל מקוצר רוח. אין לו סבלנות להמתין יותר משלושים שניות. ומה לעשות שישנם תהליכים חשובים במציאות שאורכים יותר מרגע אחד? תהליכים ארוכים שעדיין דרוש להם זמן להתפתח, לצמוח, להיבנות?

אדם המודרני קשה מאד איתם. הוא מתעצבן, מתרגז, נעשה מתוסכל ומאוכזב ומתחיל להתלונן ולהאשים. קשה לו להבין שלא כל דבר עובד בקצב המיקרוגל.

תקשורת כתהליך איטי

חינוך ילדים, למשל, הוא תהליך שלא שקורה בין רגע. מדובר בהשקעה של שנים, טיפוח יומיומי, סבלנות ואורך רוח. למרות שאולי רבים מאתנו היו מאוד רוצים, האדם המודרני לא יכול להכניס את הילד שלו למיקרוגל, להקיש את הקוד המתאים, ולראות איך הוא יוצא תוך 30 שניות בוגר ומחונך. אין מה לעשות, זה פשוט עובד אחרת.

גם מערכות יחסים וקשרים בין אנשים, הם תהליכים איטיים הדורשים טיפוח והשקעה. זוגיות בריאה ועמוקה בין איש ואישה היא לא דבר שנבנה ברגע אחד. צריך להשקיע בה זמן וכוחות נפש. להקשיב, לתמוך, לפרגן, לחזק. ומי שאין לו כוח לזה, מי שרוצה לראות תוצאות כאן ועכשיו, יקשה עליו מאד ליצור קשרים עמוקים ואמיצים עם בן זוג או עם אנשים אחרים.

בניין האישיות וכל נושא עבודת המידות הוא גם תהליך שדורש זמן והשקעה. קינאה, גאווה וחמדנות הן לא מידות שנעלמות בין רגע, שלא לדבר על כך שבכדי לרכוש עין-טובה, זריזות, ענוה, שמחה פנימית וכדו' יש צורך בעבודה ובהשקעה רבה. האם לנו, האדם המודרני, יהיה פנאי וסבלנות להשקיע בהם?

גאולה

אפילו מושג הגאולה של העם שלנו הוא תהליך איטי. חכמינו הורו לנו ש"גאולתם של ישראל קימעא קימעא". סיפרו לנו שבתהליך הזה יש ירידות, קשיים ונסיגות. אז למה כשהדברים באים לידי מעשה אנחנו שוכחים את כל הדברים האלו?

אחרי אלפיים שנות גלות סוף סוף זכינו להיות בארצנו. היו כאלה שהיו בטוחים שזהו, אוטוטו והגאולה כבר בפתח. והנה עברו להם יותר משישים שנה ועדיין לא הכל מסתדר כמו שרצינו. עדיין יש

מלחמות ופיגועים, בעיות ומשברים. יש דברים שצריך להתמודד איתם, ולא הכל הסתדר בין רגע. ואז אנשים מתחילים לאבד את הסבלנות. לקטר, להתעצבן, להתייאש, להאשים. אבל מה קרה? וכי מישהו הבטיח שתוך חמש דקות (או אפילו שישים שנה) הכל יסתדר בדיוק לפי הדמיונות והציפיות האנושיים?

חג האילנות

לא בכדי נמשלה הגאולה ל'צמח'. "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", אנו מזכירים בתפילה כל יום. הרבה דברים אנחנו יכולים ללמוד מן הצמח הקטן והפשוט. מאותו גרעין שפורץ ממעבה האדמה ומפלט לו את דרכו באיטיות אך בבטחה כלפי מעלה. הוא לא עובד עם סטופר, הוא לא מנסה להספיק הכל בין רגע, והוא לא עסוק כל הזמן בשאלה - "מה יהיה?", "מתי כבר יהיה הסוף?", "למה הם לא ממלאים את תפקידם כמו שצריך?" מה שמעניין אותו זה דבר אחד בלבד. לצמוח.

הוא מתקדם לו בנחת ובסבלנות. שלב אחר שלב. חותר כלפי מעלה ולא מוותר. אם תבוא רוח סערה ותאיים לעקור אותו, הוא יכופף את ראשו ויאחז בשורשיו היטב באדמה עד יעבור זעם. הוא יקבל בשקיקה כל טיפת גשם שמורעפת עליו מלמעלה, וינצל אותה לדבר אחד. לצמוח. בלי חשבונות, בלי שיקולים. בנחת ובסבלנות.

אולי כדאי שננסה אנחנו, בחג האילנות הקרוב, לצאת אל הטבע, לנשום את האוויר, לקלוט את הריחות, להתבונן ולהאזין. נביט בפרח הקטן, נלטף את עליו ונקשיב למה שהוא מלמד אותנו.

חינוך חקלאי/ לרגל ט"ו בשבט (הרב יחיאל פליסקין)

סיפור מכת"י ישן נושן, מקלף מחורר ומעלה עשן. שני חברים חיו בקיבוץ. אי שם בארץ עוץ. האחד גדי החקלאי. וחברו יורם הבנאי. לשניהם היו אישה וילדים. שניהם כאמור היו ידידים. רצו השנים לראות מילדיהם. מלא כף נחת עוד בחייהם. שלחום אפוא לבית הספר. להחכים וללמוד אמרי שפר. אולם לאחר שנים ארוכות. ראו הבדל עצום בין ההצלחות. ילדיו של גדי פרחו ועלו. למלומדים היו וחכמים גדלו. ואילו צאצאי יורם הבנאי. אין מוזכרים אלא לגנאי.

לימים ישבו שני הרעים. בשעה של הפסקה באמצע החיים. ושאל יורם את גדי. שאלה לי אל תכחד ידידי. מדוע ילדיך היו לפרחים. ובערוגתי צמחו אך קוצים וחוחים. הקשיב החקלאי, שמע וסבר. אומר לך פשר הדבר. כבנאי אתה רגיל לסדר. אבן על אבן לא פחות ולא יותר. הכל ברור, הכל מטוקטק. תאריך להתחלה, ולסיום מדויק. גם את ילדיך ניסית לבנות. דף אל דף, אות לאות. אולם אז הרגישו הבנים. כילדי מצרים שהושמו בין לבנים. המח נחנק, הלב התפלץ. חיכו לרגע בו יוכלו להיחלץ. אז יצאו לחפשי, לדרורות. עם החברים על הגדרות. אני לעומתך, איש האדמה. אצלי לא זו המגמה. זורע אני, השתדלות עושה. עיני לגשמי שמים נושא. נותן לכל צמח מרחב. שלא יחנקו אותו אחיו. הצמח נובט, כשמגיע הזמן. משגשג ועולה, לכאן ולכאן.

גם ילדים, לנמשל הגעתי. משולים לצמחים, כך שמעתי. אותם אנו נוטעים ומשקים. אין כללי ברזל הדוקים. נתתי להם לנשום ולבלב. כל אחד לפי נטיית לב. וכך כשעת הקציר הגיעה. מתברר כמה נכונה ההשקעה. כל אחד היה לאילן מושלם. לא יזיזום כל רוחות שבעולם.

מה הקשר בין פרשת "בשלח" ל"פורים"?

אומר הרב שר שלום מבעלזא זיע"א: "וילונו העם על משה לאמר מה נשתה" (טו', כד') עם ישראל התלוננו מתי נוכל לשתות הרבה יין? מיד נאמר "ויורהו ה' עץ" בעוד כחודש ימים (פורים) יתלו את המן על העץ ואז תוכלו לשתות "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי..."

לשבת שירה

עני אחד דפק אל דלתו של עשיר קמצן, "אפשר לקבל קצת צדקה לשבת קודש?" אמר לו העשיר "מה אתה עולה חדש? אינך יודע שאצלי אין כניסה לעניים?" "לא", ענה העני "אבל אני במצוקה קשה תרחם בבקשה" אמר העשיר "תשמע, אעשה אתך עסק, אם תגלה תוך 5 דקות היכן החבאתי את הענבים בבית תקבל ממני כעת 500 דולר" "מסכים" אמר העני והחל לחפש. והנה, אחרי חצי דקה ניגש העני בבטחה לארון עם סירי המטבח, פתח את הסיר ומגלה בתוכו את הענבים. העשיר המום, מוציא 500 דולר ומוסר לעני. "איך ידעת?" עונה העני "פשוט מאוד הפסוק אומר: "מוציא (ה)סירים, פודה ענב(ים) ועוזר דלים..."

חידון לפרשת בשלח

הצגת שובות

1. מי מבניו של יעקב מוזכר בפרשה זו?
2. מהם ארבעת העמים המוזכרים בשירת הים, מלבד ישראל ומצרים?
3. היכן עוד, לבד מפרשתנו, התורה משתמשת בביטוי "אז ישיר?"
4. איזה פסוק בפרשה זו מכיל חמש מילים רצופות שמתחילות באותה האות?
5. מהם שני המקרים בהם מוזכרות מילים נרדפות למילה קיר בפרשה זו?
6. מהם שלושת המקומות בהם מוזכרת אבן בפרשה זו? [לא הצור שמה הכה עליו כדי להוציא מים].
7. באילו שלושה מקרים בפרשה זו משה לוקח את מטהו?
8. למי עוד בתורה יש מטה, מלבד למשה ואהרון? (2 תשובות)
9. באיזה פסוק בפרשתנו מופיע רצף של חמש מילים בנות שתי אותיות כל אחת?
10. שאלת חשיבה: מה מברכים על אכילת מן?

1. בפרשתנו משה מוציא את עצמותיו של יוסף ממצרים (שמות יג יט).

2. מהם ארבעת העמים המוזכרים בשירת הים, מלבד ישראל ומצרים?

העמים המוזכרים בשירת הים הם פלשת, אדום, מואב וכנען (שמות טו יד-טו).

3. היכן עוד, לבד מפרשתנו, התורה משתמשת בביטוי "אז ישיר?"

בשירת הבאר שבפרשת חוקת, בני ישראל מודים לה' על באר המים ששימשה אותם במדבר. השירה מתחילה במילים "אז ישיר" (במדבר כא ז).

4. איזה פסוק בפרשה זו מכיל חמש מילים רצופות שמתחילות באותה האות?

בשירת הים, שמות טו ט, חמש המילים הראשונות בפסוק מתחילות בא' – "אמר אויב ארדוף אשיג אחלק..."

5. מהם שני המקרים בהם מוזכרות מילים נרדפות למילה קיר בפרשה זו?

התורה אומרת "והמים להם חומה מימינם ומשמאלם" (שמות יד כב כט). וכן שהמים "נצבו כמו נד [קיר] נוזלים" (שמות טו ח).

6. מהם שלושת המקומות בהם מוזכרת אבן בפרשה זו? [לא הצור שמשה הכה עליו כדי להוציא מים].

בשירת הים, התורה אומרת שהמצרים "ירדו במצולות כמו אבן" (שמות טו ה). בהמשך כתוב "בגדול זרועך [האומות] ידמו כאבן" (שמות טו ז). כשמשה התעייף מלהרים את ידיו במלחמת עמלק, הושיבו אותו תחילה על אבן (שמות יז ב).

7. באילו שלושה מקרים בפרשה זו משה לוקח את מטהו?

ה' מצוה את משה לנטות את מטהו על המים כדי לבקוע את ים סוף (שמות יד טז) [הפסוק אינו מזכיר את המטה כשהמים חוזרים למקומם]. משה מכה במטהו על הסלע כדי להוציא ממנו מים (שמות יז ה). כשמשה עלה על הגבעה בזמן המלחמה עם עמלק, הוא לקח את מטהו (שמות יז ט).

8. למי עוד בתורה יש מטה, מלבד למשה ואהרון? (2 תשובות)

בפרשת וישב, יהודה נתן את מטהו לתמר כערבון (בראשית לח יח). בפרשת וארא, חרטומי מצרים הופכים את מטותיהם לנחשים (שמות ז יב).

9. באיזה פסוק בפרשתנו מופיע רצף של חמש מילים בנות שתי אותיות כל אחת?

לאחר מלחמת עמלק, משה קורא "כי יד על כס י-ה" (שמות יז טז).

10. שאלת חשיבה: מה מברכים על אכילת מן?

על סמך הפסוק שמכנה את המן "לחם מן השמים" (שמות טז ד), ניתן לברך על מן "המוציא לחם מן השמים".

חידון השבוע – בשלח (, מאת הרב יהושע שקדי)

הצגת תשובות

גלגל עגלגל	א	אופן <input type="text"/>
נשוי לאחד הצדדים ושם בני ישראל עומדים	ב	בעל <input type="text"/> הצפון
לשם עלו משה אהרון וחור ונלחמו בלי "כל רכב בחור"	ג	גבעה <input type="text"/>
לתורה היא קודמת בפרשה מוזכר לא "באמת"	ד	דרך <input type="text"/> ארץ
תעמדו ואל תפחדו	ה	<input type="text"/> התיצבו
בכלי נשק היו מצוידים חמישית מהיהודים	ו	<input type="text"/> וחמושים
למילה זו שתי משמעויות שונות כריתה, ושירה ומנגינות	ז	זמרת <input type="text"/>
כך, משני הצדדים, המים היו עומדים	ח	חומה <input type="text"/>
ה' מוריד אותו בתפילה ובפרשה היא עולה	ט	טל <input type="text"/>

עלה ממצרים - במפורש
והאחים בדרך דרש

י

יוסף

לידיים של משה
היה קשה

כ

כבדים

במשך כל הארבעים שנה
לקטו ביום שישי עוד מנה

ל

לחם

משנה

הוא עגול, ולבן
ומתוק מאד, כמובן

מ

מן

ארץ עם תושבים
ולשם בני ישראל שבים

נ

נושבת

היה בתוכו הרבה בשר
ושום דבר לא חסר

ס

סיר

עשה עם ישראל מלחמה
וקירר את האמבטיה החמה

ע

עמלק

פעם קראו לו פיתום
ועכשיו חזרו לשם פתאום

פ

פי

החירות

בזה שמו את המן
שישאר לאורך זמן

צ

צנצנת

לפני שבועיים אספו
והשבוע כך נספו

ק

קש

ביד כזו בני ישראל יוצאים
ובים ה' עשה לרשעים

ר

רמה

כך התחילה מרים
את השירה על הים

ש

שירו

לה'

היה שבעים
והיו שבעים

ת

תמרים